

พิธีกรรมของชาวไทยพวนบ้านกล้วย

ภายหลังที่ชาวพวนอพยพจากเมืองเชียงขวางเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนไทยจนได้ชื่อว่า ชาวไทยพวนบ้านกล้วยนั้น ชาวพวนก็ยังคงมีความเชื่อ เกี่ยวกับผีบางเทวดา และวิญญาณของบรรพบุรุษ ดังเช่นที่บรรพชนเคยนับถือกันมา ผีของชาวไทยพวนบ้านกล้วยมีมากมายอาทิ เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ที่ทำหน้าที่คอยคุ้มครองบ้านพักที่อยู่อาศัย , ผีไม่มีญาติ จะร่อนลอยอยู่ในอากาศ ไปตามสถานที่ต่างๆ บางครั้งเชื่อกันว่าเข้าไปสิงทำร้ายผู้คน , ผีพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตาย ยาย หรือ ญาติพี่น้อง ต้องทำบุญให้เช่นไหว้อาหารอยู่เสมอ , ผีฟ้า พญาแถน ผีผู้นำหมู่บ้าน หรือ บุคคลสำคัญ เช่นเจ้าพ่อสนั่น ทำหน้าที่คุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข , ผีที่สิงอยู่ตามต้นไม้ และสิ่งของต่าง ๆ , ส่วนผีบางประเภทเชื่อกันว่าเป็นเทวดาก็ได้แก่ แม่โหลท คอยดูแลน้ำทำให้ข้าวในนามีผลผลิตดี ผีฟ้าพญาแถน เป็นผู้ลดบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ด้วยเหตุความเชื่อดังกล่าว ชาวไทยพวนบ้านกล้วยจึงได้ประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการแสดงความเคารพ ความขอบคุณ ตลอดจนความกตัญญูแก่บรรพบุรุษ แก่ผีและเทวดาต่างๆ ที่ช่วยคุ้มครองดูแลให้อยู่อย่างมีความสุข ซึ่งหากไม่ทำพิธีกรรมขึ้นชาวไทยพวนบ้านกล้วยคิดว่าอาจทำให้เกิดความไม่พอใจต่อผีนั้น ส่งผลให้เกิดภัยพิบัติตามมา

นอกจากชาวไทยพวนบ้านกล้วยจะนับถือผีอันเป็นส่วนประกอบหนึ่งของศาสนาแล้ว ชาวไทยพวนบ้านกล้วยยังนับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก และรับเอาบางส่วน ของศาสนาพราหมณ์ มายึดถือ ชาวไทยพวนบ้านกล้วยจึงได้มีพิธีกรรมเกี่ยวกับศาสนาพุทธอยู่เป็นจำนวนมากในวันสำคัญสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา หรือวันอาสาฬหบูชา เป็นต้น ตลอดจนในวันธรรมะสวนะชาวไทยพวนบ้านกล้วยก็ยังนิยมเข้าวัดทำบุญกันอย่างสม่ำเสมอมิได้ขาด จึงเห็นได้ว่าพิธีกรรมของชาวไทยพวนบ้านกล้วยทั้งที่เป็นสิ่งที่นับถือผี พุทธ และพราหมณ์ มีหลายพิธีดังต่อไปนี้

พิธีกรรมทางศาสนา มี 20 พิธี ได้แก่

1. พิธีบุญข้าวจี
2. พิธีบุญสงกรานต์
3. พิธีบังสุกุลอัฐิ
4. พิธี แห่บังไฟ
5. พิธีไหว้เจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน
6. พิธีทรงเจ้าพ่อ
7. พิธีบุญห่อข้าว
8. พิธีแหกนา
9. พิธีกว่นข้าวทิพย์
10. พิธีบุญมหาชาติ
11. พิธีใส่กระจาด
12. พิธีบุญกระยาสาส์น
13. พิธีบายศรีสู่ขวัญ
14. บวชนาค
15. ทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา
  - 15.1 วันมาฆบูชา
  - 15.2 วันวิสาขบูชา
  - 15.3 วันเข้าพรรษา
16. ทำบุญในวันสารทพวน
17. ทำบุญในวันธรรมสวนะ และอุโบสถศีล
18. พิธีเลี้ยงผีปูด
19. พิธีไล่ผียาเจียง
20. พิธีกรรมด้านการเกษตร
  - 20.1 บุญก่ำฟ้า
  - 20.2 แห่นางแมว
  - 20.3 พิธีบุญลาน

จากพิธีกรรมข้างต้น สามารถแบ่งแยกพิธีกรรมตามประเภทของศาสนาได้ดังต่อไปนี้
คือ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธมี 6 พิธี ได้แก่ 1.พิธีบุญข้าวจี 2.พิธีบุญสงกรานต์
3.พิธีบั้งสุกธัญ 4.พิธีบวชนาค 5.พิธีบุญมหาชาติ หรือบุญพระเวส 6.พิธีใส่กระดาษ
พิธีด้านศาสนาพราหมณ์ 2 พิธี ได้แก่ 1.พิธีแห่บังไฟ 2.พิธีบายศรีสู่ขวัญ และพิธีเกี่ยวกับความเชื่อ
ด้านผีมี 9 พิธี ได้แก่ 1.พิธีบั้งสุกธัญ 2.พิธีไหว้เจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน 3.พิธีทรงเจ้าพ่อ 4.พิธี
บุญหอข้าว 5.พิธีแยกนา 6.พิธีกว่นข้าวทิพย์ 7.พิธีบุญกระยาสารท์ 8.พิธีไล่ผียาเจียง หรือผีไม่มี
ญาติ 9.พิธีเลี้ยงผีปู่ตา

ลักษณะของพิธีกรรมต่างๆของชาวไทยพวนบ้านกล้วย

พิธีกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้ เป็นรายละเอียดของพิธีกรรมที่ชาวไทยพวนบ้านกล้วย
ในหมู่บ้านกล้วยปฏิบัติกัน บางพิธีกรรมมีเพียงความเชื่อในแต่ศาสนาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เช่น
การทำพิธีทรงเจ้าพ่อ หรือไหว้เจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือเพียงประการ
เดียวเท่านั้นไม่มีศาสนาอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือ การทำบุญในวันวิสาขบูชา ก็เป็นการทำบุญตาม
ความเชื่อในพุทธศาสนา นอกจากพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อในศาสนาเดียวกันแล้ว ยังมี
ความเชื่อที่ปนกันหลายความเชื่อหลายศาสนา เช่น พิธีกว่นข้าวทิพย์ มีการผสมผสานระหว่างการ
นับถือผีที่เป็นบรรพบุรุษของหมู่บ้าน โดยมีการนำพระสงฆ์และพิธีการของสงฆ์เข้ามาประกอบด้วย
นอกจากนั้นพิธีกรรมบางอย่างก็ผสมกันระหว่างความเชื่อในเรื่องผีกับการเกษตร ชีวิตประจำวัน
หรือการปลูกเรือน เช่นพิธีแห่บังไฟ ก็เป็นความเชื่อในผีฟ้าพญาแถนที่จะดลบันดาลให้ฝนตกต้อง
ฤดูกาล เพื่อมีน้ำเพียงพอต่อการกสิกรรม หรือ ในแต่ละช่วงวัย ก็จะมีการทำบุญรับขวัญให้
วิญญาณของเด็กอยู่ในร่างอย่างมั่นคงโตขึ้นอย่างปลอดภัย เป็นต้น โดยในแต่ละพิธีกรรมนั้นมีราย
ละเอียดดังต่อไปนี้

1.พิธีงานบุญข้าวจี

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

ข้าวจี หรือข้าวเหนียวอย่างทาด้วยไซ้เป็นอาหารที่ชาวพวนนิยมรับประทานแต่
โบราณจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะนิยมรับประทานลดน้อยลงไป การที่ข้าวจีได้รับความนิยมจน
กลายมาเป็นพิธีที่นิยมปฏิบัติกันเนื่องจากข้าวจีเกี่ยวข้องกับตำนานชาดกกกล่าวคือ เมื่อครั้ง
พุทธกาล วันหนึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จไปบิณฑบาตที่บ้านเศรษฐีปุณณ ขณะนั้นนาง

ปณณทาสี คนใช้ของเศรษฐีเจ้าของบ้าน กำลังย่างข้าวเหนียวเพื่อรับประทานเอง ครั้นนางเห็น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกบิณฑบาต นางไม่มีปัจจัยสิ่งอื่นที่พอจะถวายได้จึงเอาข้าวย่าง ก้อนนั้นใส่บาตรแต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อนางใส่บาตรไปแล้ว นางทาสีมีจิตพะวงว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคงจะไม่เสวยเพราะภัตตาหารที่นางถวายไม่ประณีต ข้าวย่างหรือ ข้าวจี้นั้นเป็นอาหารของชาวบ้านกล้วยที่มีฐานะยากจน สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบ วาระจิตของนางจึงรับสั่งให้ พระอานนท์ปุจฉาสนะลงตรงนั้นให้ศีลและฉันภัตตาหารของนาง เมื่อ ฉันเสร็จแล้วทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดนาง ทำให้นางปลื้มปิติและตั้งใจฟังธรรมจนบรรลุ โสดาปัตติผลครั้นนางตายไปได้ไปเกิดบนสวรรค์ ด้วยอานิสงส์ของการให้ทานข้าวจี้อ่อนนั้น ดัง นั้นชาวพวนจึงมีความเชื่อว่าการทำบุญด้วยข้าวจี้อจะได้รับอานิสงส์ผลบุญเช่นเดียวกับนางปณณ ทาสี และยึดถือเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของชาวไทยพวนบ้านกล้วย ที่นิยมทำกันในเดือน 3 แรม 3 ค่ำ เป็นประจำทุกปี

พิธีกรรม บุญข้าวจี๊ ไม่ได้เป็นการทำบุญที่ใหญ่โตนัก การทำบุญข้าวจี้นั้นใช้เวลา ในการทำพิธีเพียงวันเดียว และใช้เวลาไม่นานนัก ก่อนจะถึงวันทำบุญชาวบ้านกล้วยจะประชุมตกลงกันก่อนว่าจะทำบุญข้าวจี๊ในวันไหน เมื่อกำหนดวันได้แล้วชาวบ้านกล้วยจะส่งตัวแทน ซึ่งมี จะเป็น

มรรคทายก ผู้สูงอายุไปนิมนต์พระบ้านใกล้เคียงมาช่วยทำบุญด้วย ตอนเย็นของวันก่อนที่จะ ถึงวันงานชาวบ้านกล้วยจะไปร่วมฟังสวดชัยมงคลที่วัด และเตรียมหมากพลุมวนบุหรีไว้ถวายพระ ในวันรุ่งขึ้น เมื่อถึงกำหนดวันทำบุญจริงชาวบ้านกล้วยจะตื่นแต่เช้านำข้าวจี๊มาตักบาตร เสร็จแล้ว ร่วมกันถวายภัตตาหาร หวานคาว เมื่อพระฉันเสร็จจะเทศน์โปรดหนึ่งกัณฑ์เป็นอันเสร็จพิธี

วิธีทำข้าวจี๊ เอาเกลือโรยข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วเพื่อให้ได้รสกลมกล่อม แล้วนำ ข้าวเหนียวนั้นมาปั้นเป็นก้อนให้แน่น เมื่อบั่นข้าวเหนียวเสร็จแล้วใช้ไม้ที่เหลาไว้เสียบก้อนข้าวแล้ว นำไปย่างไฟ ในขณะที่ย่างต้องคอยหมุนไม้ให้ข้างสุกสม่ำเสมอทุกด้าน เมื่อข้าวจวนจะสุกก็ทำให้ ให้ทั่วก้อนข้าว เมื่อย่างข้าวสุกดีแล้วชาวบ้านกล้วยบางคนจะตักข้าวออกจากไม้ ทำให้ข้าวจี๊มี รอยไม้เสียบอยู่ตรงกลาง ตรงรอยไม้นี้เองชาวบ้านกล้วยนิยมเอาน้ำอ้อยหรือน้ำตาลก้อนใส่เข้าไป คล้ายกับไส้ขนมหวาน เสร็จแล้วนำข้าวจี๊ไปตักบาตรหรือนำไปถวายพระ

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

งานบุญข้าวจี๊ในอดีตชาวบ้านกล้วยจะใช้ข้าวจี๊ หรือข้าวเหนียวย่างทาด้วยไข แต่ เนื่องจากความนิยมของชาวบ้านกล้วยลดน้อยลงไม่นิยมรับประทานเป็นอาหารประจำวัน

ผู้รับประทานข้าวจีในความรู้สึกของชาวบ้านกล้วยจะรู้สึกว่าเป็นผู้มีฐานะต่ำในทางเศรษฐกิจ ชาวบ้านกล้วยจึงไม่นิยมรับประทาน การทำบุญโดยใช้ข้าวจีจึงไม่เป็นที่นิยมกัน งานบุญข้าวจีได้เปลี่ยนรูปแบบการทำบุญด้วยข้าวจีมาเป็นข้าวต้มมัด หรือข้าวต้มมัด ซึ่งเป็นข้าวเหนียวพอกด้วยหรือเผือก หุ้มด้วยใบตอง แล้วนำไปนึ่ง ให้สุก หรือใช้ขนมเทียน มาใช้สำหรับการทำบุญแทน สำหรับสาเหตุของการใช้ข้าวจีประกอบพิธีนั้น คนที่อายุประมาณ 30 ปี ขึ้นไปยังทราบสาเหตุตามชาดก ส่วนผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีลงมา บางส่วนไม่ทราบว่าพิธีกรรมมีความเป็นมาอย่างไร ได้แต่เพียงการชมผู้ใหญ่ประกอบพิธีแล้วกินขนมที่เสร็จจากการประกอบพิธีแล้ว ซึ่งชาวบ้านกล้วยยกกล้วยก็ยังคงประกอบพิธีนี้กันอยู่

2. พิธีบุญสงกรานต์

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

สงกรานต์ไทยพวน เรียกว่า "สังขานต์" มี 3 วัน เช่นเดียวกับที่ถือปฏิบัติกันโดยทั่วไป วันที่หนึ่งวันสงกรานต์ เรียกว่า "วันสังขานต์สอง" วันที่สองเรียกว่า "วันเนา" วันที่สามวันเถลิงศก เรียกว่า "วันสงขานต์ขึ้นหรือวันพระยาวัน"

วันสงกรานต์หรือเรียกตามภาษาไทยพวนว่า วันสังขานต์ขึ้น ทุกคนจะต้องตื่นขึ้นแต่เช้ามืดก่อนเวลาอีกาตื่นออกไปหากิน แล้วพากันไปอาบน้ำที่แม่น้ำสระผมดำเกล้า เพื่อชำระล้างบาปเคราะห์กรรมและทุกข์โศก โรคภัยเสนียดจัญไรให้ไหลลลอปไปตามกระแสน้ำจะได้ความสุภาพสบายใจในปีใหม่ต่อไป ส่วนผู้ที่ไปอาบน้ำนี้เรียกว่า "อาบน้ำก่อนกา" คือตื่นไปอาบน้ำก่อนที่อีกาจะตื่นออกไปหากิน"

วันอาบน้ำก่อนกาทุกบ้านเรือนจะต้องจัดทำข้าวขนมหวานต่างๆ สิ่งที่จะขาดไม่ได้ก็คือ ข้าวเหนียวแดง และขนมกะละแม สำหรับใส่ชะลอมถวายพระเนรในวันทำบุญตอนเช้าของวันเถลิงศก ในตอนกลางวันก็จัดเสื้อผ้าห่ม ผ้าขาวม้า เว้นผ้าหุง ไส่ถาด มีดดอกไม้ รูปเทียน นำไปวัดเพื่อให้พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เรียกว่า "สวดชัยมงคลเสื้อผ้า" หรือชาวพวนเรียกว่า "สู้เชื้อสู้ผ้า" (เชื้อ - เสื้อ) ถือกันว่า เป็นการสะเดาะเคราะห์กรรมและทุกข์โศกโรคภัยไข้เจ็บให้หมดไปในปีใหม่จะได้มีความสุขความสบายเช่นเดียวกับการอาบน้ำก่อนกา

รุ่งขึ้นวันที่ 14 เมษายน เรียกว่า "วันเนา" ทุกบ้าน จะนำอาหารคาวหวาน ไปถวายพระที่วัดแต่เช้าตรู่ เช่นเคยและอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว

ตอนบ่ายหนุ่มสาว คนแม่คนแก่ เด็กๆ จะแต่งกายด้วยอาภรณ์ใหม่ถือขันน้ำที่ผสมน้ำอบ น้ำหอม ไปตรงน้ำพระที่วัด ทางวัดจะเตรียมสถานที่สำหรับให้ตรงน้ำ พระพุทธรูปและพระสงฆ์แล้วจึง เล่นสาดน้ำรดกันเป็นที่สนุกสนาน ในวันที่ 15 เมษายน ชาวบ้านกล้วยก็จะนำอาหารและดอกไม้ ธูปเทียนไปถวายพระที่วัดอีกหนึ่งวันแล้วมีการรดน้ำกันเอง เช่นวันที่ 14 ตอนกลางคืนของวันที่ 14 และ 15 นั้น แต่เดิมหนุ่มสาวจะมาชุมนุมกันที่วัด มีการละเล่น สนุกสนาน เช่น ชวงรำ มอญซ่อนผ้า สะบ้า

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

งานบุญวันสงกรานต์ เป็นงานบุญที่มีความสำคัญของชาวไทยพวนบ้านกล้วย พอลมหนาวในแง่ของการร่วมกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากเมื่อถึงวันสงกรานต์ชาวไทยพวนที่ไปทำมาหากิน หรือ ต้องจากหมู่บ้านไปด้วยเหตุอื่นๆ จะเดินทางกลับมาพบปะญาติพี่น้องอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา สร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

เมื่อถึงวันสงกรานต์ที่เรียกว่าวันสังขานต์ขึ้น แต่เดิมชาวบ้านจะพากันอาบน้ำแต่เช้ามือ หรือเรียกว่าอาบน้ำก่อนกา ชาวบ้านกล้วยส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจพิธีกรรมนี้ จะคงมีแต่ผู้สูงอายุหรือสตรีที่ตื่นขึ้นมาเพื่อทำอาหารไปทำบุญเท่านั้น ส่วนผู้ที่ไม่มีความจำเป็นก็จะไม่ตื่นแต่เช้าเพื่อทำความสะอาดร่างกายตามความเชื่อดั้งเดิม แต่ชาวไทยพวนบ้านกล้วยก็ยังนิยมนำอาหารคาวหวาน ไปถวายพระที่วัด ซึ่งอาหารหวานที่เป็นที่นิยมตามประเพณีคือข้าวเหนียวแดง และขนมกาดะแมนั้น ก็มีเป็นส่วนน้อยที่จะนำถวาย ส่วนใหญ่ก็จะหาขนมที่มีขายในหมู่บ้านหรือทำง่าย ๆ ไปถวายพระ การนำเครื่องนุ่งห่มไปถวายพระประกอบการสวดชัยมงคลเสื่อผ้า ก็มีการทำบุญชนิดนี้บ้างแต่เป็นส่วนน้อย การทำบุญของชาวบ้านบางส่วนนิยมไปทำบุญร่วมกับทางอำเภอบ้านหมี่ยังที่ว่าการอำเภอซึ่งจะจัดการทำบุญร่วมกัน การปฏิบัติตามประเพณีคือ การตื่นก่อนกา การถวายข้าวเหนียวแดง หรือ การสวดชัยมงคลเสื่อผ้าก็เลิกไปโดยปริยาย

การทำบุญในวันสงกรานต์นี้ ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะทำบุญในโอกาสนี้กันแต่เพียงวันเดียว ส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้ใหญ่ ส่วนเด็กๆ และวัยหนุ่มสาวก็จะเล่นสงกรานต์ สาดน้ำเล่นกันอย่างสนุกสนานถือเป็นหัวใจของประเพณี มากกว่าการทำบุญ ซึ่งการทำบุญตามประเพณีก็กลายเป็นเรื่องรองลงมาจึงไม่ได้ปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดนัก เด็กๆ วันรุ่น หนุ่มสาว ไม่ค่อยทราบว่าการทำบุญตามประเพณีเป็นอย่างไร และมีความหมายอย่างไร จะทราบแต่เพียงการทำบุญและการสาดน้ำ โดยการเล่นสาดน้ำ จะนำน้ำประปาภายในบ้าน หรือน้ำจากคลอง ใสภาชนะสาดคนบ้านใกล้

เรือนเคียงที่ผ่านไปมา หรือนำภาชนะใส่รดตระเวนลาดน้ำใส่ผู้ที่กำลังสัญจรตามท้องถนนเป็นที่
สนุกสนาน

ทางราชการได้เข้าร่วมกันจัดงานประเพณีสงกรานต์ขึ้นโดยชักชวนพ่อค้า
ประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จัดหาสาวงามแต่งกายเป็นนางสงกรานต์ นางสงกรานต์จะนั่งอยู่
บนรถที่ประดับตกแต่งอย่างสวยงาม มีชบวนแห่นำหน้ารถนางสงกรานต์ ชบวนแห่จะมีกลองยาว
และรำกลองยาวชบวนแห่จะแห่ผ่านตลาด ย่านการค้า ในระหว่างที่ชบวนแห่ผ่านไปนี้ จะมีการ
เล่นสาดน้ำกัน การเล่นสาดน้ำนี้เป็นขนบธรรมเนียมที่ถือกันมาแต่โบราณว่า ถ้าปีใดผู้เฒ่าผู้แก่
และหนุ่มสาวไม่เล่นสาดน้ำ ปีนั้นฝนจะตกน้อย การเล่นสาดน้ำนี้ถือเสมือนหนึ่งดั่งกิริยาพระยา
นาค เล่นน้ำในสระอินคาต จะทำให้ฟ้าฝนดี ชาวนาจะได้ใช้น้ำทำนาได้พอเพียงกับฤดูการทำนา

นอกจากการทำบุญและเล่นสาดน้ำกันแล้ว ประเพณีที่เกิดขึ้นภายหลังจาก
ประเพณีสงกรานต์อีกประเพณีหนึ่ง คือ การสงฆ์น้ำ ความมุ่งหมายของการสงฆ์น้ำ ก็คือ ผู้เฒ่า
จะได้ขอมาโทษผู้ใหญ่ โดยอาจจะล่วงเกินกระทำผิดพลัดต่อผู้ใหญ่ในรอบปีที่ผ่านมาแล้ว และ
ขอพรจากผู้ใหญ่ด้วยความเป็นศิริมงคลอยู่เย็นเป็นสุข การสงฆ์น้ำจะกระทำพิธีกันตามวัดวา
อารามต่างๆ โดยมากผู้ที่ถูกสงฆ์น้ำจะเป็นเจ้าอาวาสวัด แต่ต่อมาได้ขยายมาสงฆ์ให้แก่คนเฒ่าคน
แก่ที่เคารพนับถือโดยมีการนัดหมายกันให้ผู้ที่จะสงฆ์น้ำมารวมกันที่บริเวณพิธี คนเฒ่าคนแก่จะ
แต่งกายตามความเหมาะสมของวัย และมีผ้าขาวม้า หรือผ้าขาวทาดป่า มองแล้วทำให้เกิดความ
น่าเชื่อถือ ส่วนลูกศิษย์ลูกหาก็จัดชบวนแห่ขึ้น และบางทีคนที่ออกไปจากหมู่บ้านก็จะรวบรวม
สมัครพรรคพวกมาร่วมกันจัดผ้าป่ามาถวายเจ้าอาวาสวัดพร้อมด้วยเครื่องไทยทาน การสงฆ์น้ำให้แก่
พระนั้น พระบางรูปก็อนุญาตให้สงฆ์ได้ทั้งทั่วทั้งร่างกาย บางรูปก็ให้สงฆ์ที่แขนและเท้า ซึ่งเมื่อสง
ฆ์น้ำเมื่อพระก็จะผลัดจีวรใหม่มาให้ศีลให้พรและแจกของชำร่วยแก่คนเฒ่าคนแก่ หลังจากนั้นหนุ่ม
สาวก็จะเล่นสาดน้ำกันด้วยความสนุกสนาน

การสงฆ์น้ำ ประเพณีที่มีจุดมุ่งหมาย คือการแสดงการขอมายังมีอยู่ในจิตสำนึก
ของชาวไทยพวนบ้างด้วย ประกอบกับพิธีสามารถทำได้ง่ายไม่ยุ่งยาก เพียงแต่หาน้ำ ภาชนะ
สำหรับใส่รองน้ำ และสำหรับตัก ดังนั้นจึงยังคงมีการปฏิบัติพิธีนี้กันอยู่ เช่น มีการทำพิธีสงฆ์น้ำ
เจ้าอาวาสหรือพระผู้ใหญ่ที่วัด ชาวบ้านก็มักจะมาร่วมกันสงฆ์น้ำเป็นประจำทุกปี การสงฆ์น้ำผู้
เฒ่าผู้แก่ที่หอประชุมวัด หรือการสงฆ์น้ำครูใหญ่ หรือครูอาจารย์ของลูกศิษย์ พิธีนี้เป็นพิธีที่มุ่ง
แสดงความเคารพแก่ผู้ใหญ่ จึงยังเป็นที่ยอมรับของชาวไทยพวนบ้าง ยึดถือและปฏิบัติกันอยู่โดยทั่ว
ไป

3. พิธีบังสุกุลอัฐิ

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

ในวันสงกรานต์ของไทยพวน นอกจากจะมีการละเล่นปล่อยนกล่อยปลา ทำบุญแล้ว ยังมีประเพณีบังสุกุลอัฐิญาติผู้ใหญ่ การบังสุกุลนั้นทำกันแต่เพียงครั้งเดียวโดยจะทำกันในวันสงกรานต์ วันไหนแล้วแต่จะนัดหมายในหมู่ญาติ โดยมากมักทำในวันสงกราน้ำพระหรือไม่ก็ทำในวันท้ายของสงกรานต์ ถ้าจะทำกันในวันแรกของสงกรานต์ เมื่อพระฉันเพลแล้วให้เสร็จธุระกันไปก็ได้ ตามประเพณีแต่เดิม ไทยพวนจะไม่เอาอัฐิเข้าบ้านเนื่องจากเชื่อว่าวิญญาณจะไม่สงบสุข ไม่ไปผุดไปเกิดใหม่ ชาวบ้านกลัวจึงมักฝังอัฐิญาติผู้ใหญ่ไว้ใต้โคนต้นโพธิ์ในวัด หรือไม่ก็ฝังไว้รอบเสลาโบสถ์โดยทำป้ายชื่อปิดเอาไว้ หลังจากนั้นก็นิมนต์พระไปบังสุกุลที่ตรงนั้น การนิมนต์พระส่วนใหญ่ก็จะนิมนต์กันเพียงรูปเดียวเพื่อความสะดวกรวดเร็วแต่ทั้งนี้ก็แล้วแต่ชาวบ้านบางคนที่จะเลือกจำนวนพระเท่าใดก็ได้ คนที่มีฐานะบ้างจะก่อเป็นเจดีย์บรรจุอัฐิไว้ภายในนั้น สังเกตได้จากบริเวณวัดจะมีเจดีย์ดังกล่าวอยู่รอบๆวัด ส่วนผู้ที่ไปบังสุกุลมักจะเป็นญาติคนแก่คนเฒ่าซึ่งพันวัยชอบสนุกสนานแล้ว

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

เนื่องจากชาวไทยพวนกลัวมีประเพณีที่จะไม่นำอัฐิของญาติที่ตายไปเข้ามาเก็บรักษาไว้ในบ้าน แต่จะนำไปฝังไว้ใต้โคนต้นโพธิ์ในวัด หรือไม่ก็ฝังไว้รอบเสลาโบสถ์โดยทำป้ายชื่อปิดเอาไว้ หลังจากนั้นก็นิมนต์พระไปบังสุกุลที่ตรงนั้น ถ้าเป็นคนมีฐานะบ้าง ซึ่งโดยมากเป็นชาวเมืองมักก่อเป็นเจดีย์บรรจุไว้ในนั้น ชาวบ้านจึงต้องมีการประกอบกิจกรรมเพื่อระลึกถึงผู้ตาย และเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายไปแล้ว ด้วยการทำบังสุกุลอัฐิ ซึ่งส่วนมากผู้ที่มาร่วมทำพิธีบังสุกุลอัฐินี้จะเป็นผู้ที่อาวุโส เคยรู้จักและสนิทสนมกับผู้ตายมาก่อน ส่วนวัยรุ่นหนุ่มสาวหรือผู้ที่ไม่รู้จักกับผู้ตายก็จะไม่ค่อยไปร่วมพิธีดังกล่าว แต่นุคคลกลุ่มดังกล่าวนี้ก็ยังมีพิธีการทำบังสุกุลอัฐิอยู่บ้าง รูปแบบการประกอบพิธีไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก

4. พิธีแห่บั้งไฟ

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

พิธีแห่บั้งไฟ เป็นประเพณีแรกเริ่มที่มาจากกาบูชาไฟของลัทธิศาสนาพราหมณ์ ให้เสียงทนายตุตตุณ ถ้าบั้งไฟขึ้นสูงฝนจะดี ชาวปลาอาหารบริบูรณ์ ถ้าบั้งไฟแตกหรือไม่ขึ้นฝนจะแล้ง มีเรื่องเล่าต่อกันว่า พระยาขอมมีความเลื่อมใสในลัทธินี้ จึงให้ทำพิธีจุดบั้งไฟเป็นประจำปี ไทยพวนเอาลัทธิพราหมณ์ที่ขอมนำมาใช้ จึงมีประเพณีแห่บั้งไฟจนถึงปัจจุบัน

การแห่ บั้งไฟ หรือบั้งไฟ (บั้ง หมายถึง ไม้กระบอก) จะกระทำในราวปลายเดือนห้า ต่อกับเดือนหกตามคติพจนโบราณถือว่า อย่างเข้าฤดูฝน ถ้าปีใดฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ไทยพวนส่วนใหญ่ซึ่งมีอาชีพในการทำนา เพาะปลูกพืช ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ การที่ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลไทยพวนเชื่อว่า บุคคลในหมู่บ้าน ได้กระทำการที่ทำให้ "พระยาขอม" ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ทำให้เกิดฝนตกในมนุษย์โลกโกรธ เพื่อให้พระยาขอมหายโกรธจึงต้องทำการเซ็งบั้งไฟอันจะเป็นเหตุทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเซ็งบั้งไฟ ก็คือ การทำพิธีกรรมขอฝนจากฟ้านั่นเอง

ส่วนการจุดบั้งไฟนั้น เป็นการเสี่ยงทายตุตตุณดังคำทำนายที่ว่า "...บั้งไฟขึ้นสูง ฝนจะดี .. บั้งไฟแตกหรือไม่ขึ้น ฝนจะแล้ง "

ระยะเวลาการเซ็งบั้งไฟ การเซ็งบั้งไฟ เริ่มมีการเซ็งตั้งแต่ปลายเดือนห้า จนถึงก่อนวันเข้าพรรษาไม่นิยมเซ็งบั้งไฟ ส่วนการกำหนดวันที่จะเซ็งบั้งไฟก็ขึ้นอยู่กับกำหนดนัดหมายของชาวบ้านกล้วยแต่ละหมู่บ้าน

เพลงเซ็งบั้งไฟ มีเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากเพลงประเภทอื่นๆ วิธีการเซ็ง (ร้องและรำ) มีหัวหน้าบอกบทหนึ่งคน ผู้ร้อง-รำ คนอื่นๆ เป็นลูกคู่ ว่าตามบทเซ็งครั้งละ 1 วรรค ตามเครื่องให้จังหวะ เนื้อร้องเริ่มจากการบรรยายความเป็นมาของงาน บุญบั้งไฟ ไปจนกระทั่งถึงการสรรเสริญผู้มีพระคุณ ผู้ปกครอง บ้านเมือง และขอให้หมู่บ้านของตนอุดมสมบูรณ์ ดังตัวอย่างคำเซ็งว่า

โอเฮาโอพวกเจ็งเฮาโอ
 อมพุทธโต นะโมเป็นเจ้า
 ทั่วยจะเว้ากลอนเจ็งบั้งไฟ
 สืบมาจากพระยาขอมเมืองแมน
 แทนลงมาคือผาแดงนางไอ่
 รองลงมาคืองานประเพณี

ฯลฯ.

เมื่อกำหนดจุดบั้งไฟ ขบวนแห่จะนำบั้งไฟไปยังสถานที่สำหรับจุดบั้งไฟซึ่งทำเป็นร้าน
 ค้ำไว้สูงจากพื้นดิน คณะให้สูงกว่าส่วนหางของบั้งไฟ เมื่อวางในแนวตั้ง เรียกว่า "ค้ำ" ต่อ
 สายขบวนให้ยาวลงมาพอที่คนยืนจุดได้สะดวก บั้งไฟของใครทำถูกส่วนก็จะพุ่งขึ้นไปบนท้องฟ้า
 ชาวบ้านกล้วยจะให้ร้องแสดงความยินดี ซึ่งเป็นนิมิตหมายตามคำทำนายว่า ปีนี้ฝนจะตกต้อง
 ตามฤดูกาล พิธีผลการเกษตรจะอุดมสมบูรณ์ เรียกว่า "ไฟรฟ้าหน้าใส" นั้นแล

ก่อนที่จะนำบั้งไฟไปจุดจะต้องกล่าวคำถวายเป็นพุทธบูชาก่อนจึงนำไปจุดได้ คือ
 เมื่อแต่ละวัดนำบั้งไฟมาพร้อมกันแล้ว บรรดาลูกศิษย์พระก็จะพากันแบกหามบั้งไฟแห่ไปรอบหมู่บ้าน
 แล้วนำไปรวมไว้ที่ปูชนียวัตถุสำคัญในวัด เช่น รอบบริเวณโบสถ์ หรือรอบพระเจดีย์ แล้ว
 กล่าวคำถวายเป็นพุทธบูชา การกล่าวคำถวายวัตถุสิ่งของอะไรก็ตาม ชาวบ้านกล้วยในท้องถิ่น
 นี้เรียกว่า "เวน" ทั้งนี้ เมื่อเสร็จคำกล่าวจึงจะทำการจุดบั้งไฟได้

การเจ็งบั้งไฟในปัจจุบัน

ในปัจจุบันความเจริญของวัตถุ โดยเฉพาะระบบการชลประทานได้เข้ามามีบทบาทต่ออาชีพการเพาะปลูกของไทยพวนเป็นอย่างมาก การเจ็งบั้งไฟเพื่อขอฝนจากฟ้า มีทางเลือกใหม่เปลี่ยนเป็นการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของกรมชลประทาน และหน่วยฝนหลวงซึ่งได้ผลแน่นอนกว่าการเจ็งบั้งไฟ

ปลายเดือนห้า ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ของปัจจุบันนี้ ไม่ว่าฝนจะแล้งสักปานใดก็ไม่สามารถจะหาชมการเจ็งบั้งไฟในหมู่ไทยพวนบ้านกล้วยได้อีกแล้ว คงจะมีการเจ็ง-จุดบั้งไฟเฉพาะในงานเทศกาลใหญ่ ๆ ของจังหวัดทางภาคอีสานเท่านั้น

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

พิธีการนำบังไฟ หรือบังไฟ มาจุดยิงขึ้นฟ้าเพื่อทำการเสี่ยงทายให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ชาวไทยพวนบ้านกล้วยไม่ได้ยึดถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีแต่อย่างใด ชาวไทยพวนบ้านกล้วยที่อพยพเข้ามาไม่นิยมการจุดบังไฟเนื่องจากต้องเริ่มทำมาหากินในถิ่นฐานแห่งใหม่ มีช่างที่มีความสามารถอยู่น้อยราย และการจุดบังไฟค่อนข้างอันตราย มีความเสี่ยงสูงหากช่างผู้ประกอบและยิงบังไฟไม่มีความรู้ความชำนาญเพียงพอบังไฟอาจจะระเบิดขณะจุด หรือ ฟุ้งชนระเบิดใส่ฝูงชน อาคารบ้านเรือนได้ ในปัจจุบันถ้าจะมีผู้ริเริ่มประเพณีการจุดบังไฟก็ทำได้ยากหากไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรองรับเพียงพอ เนื่องจากเหตุดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับประชากรมีมาก บ้านเรือนที่อยู่อาศัยปลูกสร้างหนาแน่นทุกพื้นที่ ไม่มีที่ว่างพอสำหรับการจุด หากจุดไปแล้วอาจไปตกยังบ้านเรือนผู้อื่นเกิดอันตรายได้ ชาวไทยพวนบ้านกล้วยรู้จักประเพณีค่อนข้างดีจากข่าวสารทางโทรทัศน์ และหนังสือ ในการจุดบังไฟ ที่จังหวัดยโสธร หรือจังหวัดอื่นในภาคอีสาน ซึ่งเชื่อว่าการประกอบพิธีนี้ในอนาคตก็ยังคงไม่มีต่อไป

5. พิธีไหว้เจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

หมู่บ้านเชียงงานเป็นหมู่บ้านแรกเริ่มของไทยพวน ในอำเภอบ้านหมี่และตั้งรกรากทำมาหากินอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้ การที่เป็นหมู่บ้านแรกนี้เอง ภาษาพวนเรียกว่า "บ้านต้น" เชื่อว่ามีปู่ตายายที่มาจากเมืองสุยหัวพันทั้งห้านี้เอง จะคุ้มครองลูกหลานที่อพยพมาในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข และมีอาชีพทำมาหากินได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ชาวไทยพวนบ้านกล้วยก็ได้จัดตั้งศาลของเจ้าพ่อบ้านต้นไว้เป็นที่สักการะ ชาวบ้านกล้วยช่วยกันสร้างศาลเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านขึ้น เรียกว่า "เจ้าพ่อบ้านต้น" หรือ "เจ้าพ่อสัมบันโน" อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน เรียกชื่อตามชื่อเดิม สร้างเป็นศาลเจ้ามีคนเฝ้าดูแลเชื่อว่าเจ้าพ่อบ้านต้นนี้เป็นผีต้นตระกูลของไทยพวนผู้ล่วงลับไปแล้วจะคุ้มครองรักษาคนในหมู่บ้าน ชาวบ้านกล้วยโดยทั่วไป มีความเคารพสักการะ ไม่ปฏิบัติตนที่อาจจะเป็นการล่วงละเมิดต่อศาล เช่น ทำร้ายสัตว์บริเวณศาล พูดจาดบหลู ชาวบ้านที่มาเคารพสักการะมักนำธูปเทียนมาแสดงความเคารพ นำผ้าสีตีมาพันรอบศาล การเซ่นไหว้ครั้งใหญ่ประจำปี มีการเซ่นไหว้ โดยการนำเอา หมู เป็ด ไก่ มาไหว้ โดยจัดเป็นประจำทุกปีราวเดือน 6 จะมีการจัดงานฉลองเจ้าพ่อบ้านต้น มีลิเกหรือละคร มาแสดงถวาย เจ้าพ่อบ้านต้นจะแสดงอำนาจศักดิ์สิทธิ์โดยผ่านทางตัวแทน ชาวบ้านกล้วยเรียกว่า "เจ้าจ้ำ" ส่วนมากเป็นหญิงวัยกลางคน เหตุที่จ้ำเป็นหญิงจากคำบอกเล่าหญิงเป็นเพศที่มีจิตใจอ่อนไหวง่ายกว่าชาย เมื่อ

วิญญาณของเจ้าพ่อเจ้าร่างของเจ้าแล้วจะเข้าร่างทรงได้ง่ายกว่าผู้ชาย ตัวเจ้าตัวเอง ต้องเป็นหญิงที่ไม่มีสามี ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ชาวบ้านกลัวยที่มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจก็จะปรึกษาเจ้าพ่อผ่านทางเจ้าจ้ำ สอบถามปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาจนพอใจ สำหรับเจ้าหรือตัวแทนเจ้าพ่อ เจ้าพ่อจะเป็นผู้เลือกเอง โดยการเข้าถึงส่วนบุคคลใดก็ตามต้องการ จะเป็นตัวแทนเจ้าพ่อ หรือเจ้า ถ้าหากเจ้าพ่อไม่เลือกก็จะเป็นเจ้าไม่ได้ ในตอนกลางคืนก็จะมีการจัดงานรื่นเริง มีละคร ลิเก หรือสิ่งบันเทิงอื่น ที่ชาวบ้านนำมาเช่นจัดถวาย

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

การเซ่นไหว้เจ้าบ้านต้น เจ้าพ่อที่คุ้มครองปกปักรักษาหมู่บ้าน และผู้อยู่อาศัย ซึ่ง ไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความกตัญญู จึงมีการเซ่นไหว้เพื่อแสดงความเคารพ และขอบคุณในความกรุณาของเจ้าพ่อตามความเชื่อของแต่ละบุคคล การเซ่นไหว้ใหญ่ประจำปียังคงจะทำพิธีกันปีละ 1 ครั้งเช่นเดิมในประมาณเดือน 6 ของทุกปี การเซ่นไหว้ชาวบ้านจะนำเอาอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่ต้มสุกแล้วได้แก่ หมู เป็ด ไก่ ไข่ รวมถึงผลไม้ เช่น ก้อย ส้ม น้อยหน่า มังคุด หรือผลไม้อื่นตามแต่จะหาได้ มาเป็นเครื่องเซ่นถวายเจ้าพ่อไม่ได้มีความแตกต่างจากในอดีตมากนัก พร้อมกับจุดธูปเทียน บนบานแสดงความขอบคุณ และขอพรจากเจ้าพ่อ หลังจากนั้นในตอนกลางคืน ชาวบ้านจะร่วมชมความบันเทิงจาก ละครลิเก หรือหนังนางแปลง จากชาวบ้านที่มีฐานะนำมาจัดแสดงถวายเจ้าพ่อ

6. พิธีทรงเจ้าพ่อ

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

การทำพิธีทรงเจ้าพ่อ มักจะกระทำกันในเดือนหก ก่อนจะเริ่มลงมือทำนา ชาวบ้านกลัวยจะนำเครื่องเซ่นไหว้ใส่ถาดมาไหว้เจ้าพ่อ การทรงเจ้าพ่อนี้ เจ้าพ่อที่เข้าประทับทรง อาจเป็นเจ้าพ่อสนั่น หรือเจ้าพ่อบ้านต้น จ้ำ ซึ่งเป็นหญิงมีอายุภายในหมู่บ้าน การจัดบริเวณพิธี มีโต๊ะหมู่บูชา วางพระพุทธรูป หุ่นหินจำลองเจ้าพ่อแต่ละองค์ เช่นเจ้าพ่อสนั่น และเจ้าพ่อบ้านต้น เป็นต้นวางอยู่บนโต๊ะหมู่บูชา ส่วนการทรงเจ้าพ่อบริเวณศาลของเจ้าพ่อเลยนั้นจะไม่ต้องตั้งโต๊ะหมู่บูชา และให้ถือเอารูปหล่อของเจ้าพ่อที่ตั้งอยู่ แทนรูปจำลอง มีดอกไม้ ธูปเทียนจุดสักการะ อาหารคาวหวานและผลไม้ เช่น หมู เห็ด เป็ด ไก่ ข้าวต้มมัด ก้อย ส้ม วางไว้หน้าโต๊ะหมู่บูชา โต๊ะหมู่บูชาที่จัดวางไว้ถูกจัดวางไว้อย่างน่าเคารพยำเกรง จ้ำแต่งกายด้วยเสื้อสตรีไหมมัดรูป สวมผ้าซิ่น พาดผ้าขาวบนบ่า ก่อนทำพิธี จ้ำจะอาบน้ำประแป้งให้สะอาด แล้วจุด

อุปเทียมนั่งพนมมือเริ่มทำพิธีไหว้เจ้าพ่อ บอกกล่าวว่าคุณหลานได้นำเครื่องเซ่นไหว้และอยากเห็น อภินิหารของเจ้าพ่อ เจ้าจะนั่งพนมมือประมาณ 10 นาที มือจะสั่นที่ละน้อยๆ จนสั่นมาก แสดงว่าเจ้าพ่อได้เข้ามาถึงสู่เจ้าแล้ว คุณหลานก็จะซักถามเรื่องราวของตนจนเป็นที่พอใจ เช่น เรื่องของการทำมาหากิน เรื่องคู่ครองความรัก และสุขภาพ หลังจากนั้นเจ้าพ่อก็จะออกจ้ำ ปัจจุบันการเซ่นไหว้เจ้าพ่อบ้านต้นยังคงกระทำอยู่แต่ไม่ยิ่งใหญ่เหมือนก่อน

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

ในหมู่บ้านกล้วยยังมีศาลเจ้าพ่อ ชื่อศาลเจ้านั้น และศาลเจ้าบ้านต้น ตั้งอยู่ภายในหมู่บ้าน ซึ่งศาลเจ้าทั้งสองแห่งนี้เป็นบรรพบุรุษของชาวบ้านกล้วย จึงเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านกล้วย ในแต่ละสัปดาห์จะมีชาวบ้านกล้วย มาที่บ้านของนางละเมียด กันสิดา ซึ่งทำหน้าที่เป็นร่างทรงของเจ้าพ่อส่นนั้น และเจ้าพ่อบ้านต้น การทรงเจ้าพ่อ ร่างทรงจะกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บนโต๊ะหมู่บูชา แล้วร่างทรงจะสั่นอย่างแรง ซึ่งแสดงว่าเจ้าได้เข้ามาประทับทรงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ร่างทรงจะตอบคำถามของชาวบ้านทั่วไปที่อยากรู้ เช่น เรื่องการทำมาหากิน ความรัก คู่ชีวิต การเงิน ตลอดจนเรื่องต่างๆที่ชาวบ้านสนใจ แล้วผู้ถามคำถามก็จะมอบปัจจัยเช่น เงินตามกำลัง และความศรัทธา ความแตกต่างของการทรงเจ้าพ่อของในอดีตและปัจจุบันจะต่างกัน ในลักษณะของความถี่ในการทรง โดยในอดีตการทรงจะทรงในราวเดือน 6 ก่อนจะเริ่มฤดูทำนา แต่ในปัจจุบันมีการทรงกันเป็นประจำแทบทุกสัปดาห์ ทั้งนี้การถามคำถามของชาวบ้านจะคล้ายกันทั้งในอดีตและปัจจุบัน

7. พิธีบุญห่อข้าว

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

บุญห่อข้าว เป็นความเชื่อของชาวไทยพวนบ้านกล้วยที่ว่าต้องทำบุญอุทิศให้แก่เปรต อสุรกาย เพื่อป้องกันไม่ให้ภูติผีปีศาจเหล่านั้นมารบกวนทำร้าย

บุญห่อข้าวเป็นพิธีของชาวไทยพวนบ้านกล้วยที่ทำกันในเดือน 9 แรม 14 ค่ำ หรือวันสิ้นเดือนซึ่งตรงกับวันธรรมะสวนะ ชาวบ้านกล้วยก็จะหาใบตองมาทำข้าวห่อ อาหารคาวหวาน เช่น ข้าวเหนียว ปลาบั้ง เอาไปวัดแต่เช้ามือเพื่อไปถวายพระพุทธรูปที่วัดก่อน แล้วกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผีทั้งหลายรวมทั้งบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เสร็จแล้วจะนำห่อข้าว อาหารคาวหวาน ใส่กระทงไปวางไว้ตามทางเดินตามหน้ารอบบริเวณวัดถือ และตามพระธาตุที่บรรจุกระดูกบรรพบุรุษของตน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นการแจกข้าวให้แก่เปรต อสุรกาย ผู้ตกนรก ในอเวจี

และให้ทานแก่ แร้งกา สारพัตสัตว์ 2 เท้า 4 เท้า แล้วนำ "พาข้าว" (ล่ำรับข้าว) มีอาหารหวาน คาวไปถวายพระแล้วกวาดน้ำแม่กุศลไปให้มี สักพักหนึ่ง พระจะตักลง หรือ เคาะระมัง ชาวบ้าน กล้วยก็จะหยิบเอาห่อข้าวตามที่วางไว้ในบริเวณวัด ไปใส่ในทีนารของตนเพื่อความเป็นสิริมงคล ว่า ฤทธิพิศาย ที่เร่ร่อนได้รับส่วนบุญ ได้กินอาหารที่นำมาให้แล้ว จะไม่มารบกวนทำความเดือดร้อน แก่ตนและอาหารที่เอาไปวางไว้ในแปลงนา ก็จะถูกปูปลากินจะได้ไม่มากัดต้นข้าว จากนั้นจำ อาหารคาวหวานไปถวายพระ ทำบุญที่วัด เพราะเป็นวันพระด้วย กวาดน้ำอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพ บุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและ ฤทธิพิศายทั้งหลาย

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

ชาวไทยพวนที่อายุมาก ยังคงยึดถือการทำบุญด้วยการนำอาหารคาว หวาน ใส่ กระทง ไปวางไว้รอบๆบริเวณวัด ซึ่งความเชื่อนี้ชาวไทยพวนบ้านกล้วยยังมีความเชื่อว่าเป็นเมื่อทำแล้ วจะได้รับบุญกุศลมาก ทำให้มีซึ่งอาจเป็นญาติพี่น้อง หรือไม่ใช่ญาติพี่น้องในนรกภูมิต่างๆได้รับ อาหาร ไม่ต้องหิวโหยทุกข์ทรมาน อาหารที่ใส่ในกระทง ส่วนใหญ่เป็นอาหารที่ชาวบ้านกล้วย รับประทานกันอยู่เป็นประจำทุกวันอยู่แล้ว เช่น แกงส้ม แกงคั่ว อาหารประเภทผัด เป็นต้น โดย จะตักแบ่งอาหารบางส่วนใส่กระทงใบตอง ชาวบ้านบางคนได้เปลี่ยนภาชนะจากกระทงใบตอง มาใช้ถ้วยกระดาษขนาดเล็กแทนเนื่องจากมีความสะดวกมากกว่า มีขายในตลาด และร้านค้า ของชำ ราคาไม่แพง การทำพิธีก็ยังคงมีจุดหมายเช่นเดิมในอดีต

8. พิธีแหกนา (แรกน้ำ)

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

พิธีนี้มีบุญมากจึงต้องตอบแทนด้วยพิธีนี้ โดยการบอกกล่าวให้แก่แม่โพสพทราบ การปฏิบัติของประเพณีแหกนาคือเป็นแบบฉบับของไทยพวนโดยเฉพาะซึ่งแตกต่างไปจากพิธี แรกนาทั่วไป พิธีแหกนาเริ่มภายหลังจากที่ชาวนาได้ทำประเพณีทำบุญห่อข้าว ซึ่งชาวบ้านกล้วย ได้ประกอบทำพิธีที่วัด โดยการจัดห่อข้าว กระทงข้าวให้ทานแก่เปรต ผีปู่ย่าตายาย ผู้ล่วงลับไป แล้ว ชาวบ้านกล้วยก็จะห่อข้าวไว้เพื่อใช้ในพิธีแหกนา โดยนำห่อข้าวที่เก็บไว้ไปวางตามมุมคันทนา ก่อนที่จะลงมือทำนา ส่วนมากมักจะทำในแปลงตกกล้า เพื่อเป็นการบอกกล่าวแก่แม่โพสพ พิธี แหกนาจะเริ่มในราวเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคมของทุกปี โดยเมื่อถึงวันที่ชาวนาจะไปทำพิธี แหกนานั้นชาวบ้านกล้วยจะจูงควายพร้อมคันทนาอาหารและขนมที่นำไปเช่นแม่โพสพตามคันทนา ต่างๆ โดยมีการบอกกล่าวเป็นพิธีเพื่อไรคกลางเอาไรคเอารชัย แล้วชาวนาก็จะเริ่มไถนาโดยให้มี

รอยไถผ่านทุกแปลงไปเป็นรอยเดียว ขณะเดียวกันชาวนาอีกคนหนึ่งจะช่วยหว่านข้าวเมล็ดข้าวปลูกตามรอยไถนั้นไปด้วย ถ้าหากที่ดินมีขนาดเล็กก็ไถผ่านทุกแปลงไป ถ้าที่ดินมีจำนวนมากก็ไถที่สำคัญโดยให้ผ่านมากที่สุด โดยมากไถที่จะทำแปลงตกกล้าก่อน เมื่อไถเสร็จแล้วจะทำพิธีบอกกล่าวแม่โพสพอีกครั้งหนึ่งก็เป็นอันเสร็จพิธี เป็นที่น่าสังเกตว่า การนำอาหารไปเช่นแม่โพสพนี้อาจมีค่ากล่าวเป็นพิธีการเพื่อสิ่งที่เป็นสิริมงคล แต่จากการสอบถามไม่พบว่ามีผู้จำข้อความได้ ในปัจจุบันผู้กล่าวด้วยคำอะไรก็ได้ที่จะทำให้ได้รับโชคลาภที่ดีจากการทำนาในปีนั้น ต่อจากแชนกานั้น วันต่อมาจึงได้ไถที่สำหรับตกกล้าอีกครั้งหนึ่ง ในขณะเดียวกันก็รอกจนกว่าฝนจะตกลงมาเพื่อทำให้กล้างอกงามขึ้นภายหลัง

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

การเพาะปลูกข้าวด้วยวิธีการสมัยใหม่ ชาวบ้านกล้วยมีเครื่องอำนวยความสะดวกมาช่วยผ่อนแรงมากมาย การไถนาซึ่งเดิมใช้กระบือเทียมคันไถไถนา มีรถไถนาชนิดเดินตามเข้ามาแทนที่ซึ่งไถได้สะดวกรวดเร็วกว่า ได้ปริมาณพื้นที่มากกว่าการใช้กระบือในเวลาเท่ากัน การใช้ปุ๋ยที่เพิ่มผลผลิตได้ทันตาในฤดูการเพาะปลูก นอกจากนั้นระบบการชลประทานในเขตหมู่บ้านกล้วยซึ่งมีน้ำจากคลองชลประทานที่ 8 ไหลผ่านตลอดปี จึงเป็นหลักประกันในการทำนาที่จะได้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์ ไม่เกิดความเสียหายก่อนที่การเพาะปลูกจะเสร็จสิ้น

ด้วยนวัตกรรมข้างต้น เป็นเหตุให้ความเชื่อในแม่โพสพซึ่งเป็นผีกลางเทวดาที่คอยรักษาข้าวในนาให้ค่อยๆคลายความเชื่อลงไป ชาวบ้านกล้วยส่วนน้อยที่ยังทำพิธีแชนกานั้นแล้วหมดความจำเป็นเพราะรถไถ ระบบการชลประทาน ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ยาฆ่าแมลง เข้ามาแทนที่เชื่อมั่นได้มากกว่าการให้แม่โพสพคุ้มครองแต่ฝ่ายเดียว เพราะเห็นผลได้ทันทีทุกฤดูกาล ยิ่งใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์มากผลผลิตก็มาก หากต้องการน้ำ ก็ใช้เครื่องสูบน้ำเข้านาได้น้ำทันที การปลูกข้าวจึงไม่ได้พึ่งพาผีที่ปกปักรักษาข้าวมากนักในปัจจุบัน

9. พิธีกว่นข้าวทิพย์

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

ข้าวทิพย์ เป็นขนมที่ใช้ในการเซ่นไหว้เจ้าพ่อบ้านต้นตลอดจนเลี้ยงพระและฆราวาสกันเอง ในงานฉลองเจ้าพ่อบ้านต้นหรืองานประจำปี ซึ่งมักจะให้มีในเดือน 9 ขึ้น 3 ค่ำ

ดังนั้นการกวนข้าวทิพย์จึงต้องทำล่วงหน้านับแต่วันขึ้น 1 ค่ำ โดยชาวบ้านกล้วยจะมาร่วมกันทำขนมในที่แห่งเดียวกันซึ่งก็คือ วัด

ก่อนที่จะกวนข้าวทิพย์นั้น จะต้องสร้างศาลเพียงตาขึ้นมา 2 ศาล ศาลหนึ่งทางทิศตะวันออก และอีกศาลหนึ่งทางด้านทิศตะวันตกของวัด ศาลทั้ง 2 นี้ เรียกว่า "ศาลอุปการ" ที่เสาศาลจะมีรมกางเสียบไว้เพื่อบังแดดให้ศาล ส่วนภายในศาลนั้นจะมีหมอน 1 ลูก กาน้ำ 1 กา กระโถน 1 ใบ พานหมากพลู และบุหรี ซึ่งทั้งหมดนี้เตรียมไว้สำหรับการอัญเชิญพวกเทวดามาชุมนุมเป็นสักขีพยานในการกวนข้าวทิพย์

เมื่อเสร็จพิธีแล้วมีการเซ่นไหว้ด้วยหัวหมู ข้าว และเครื่องไหว้อื่นๆ พร้อมด้วยเครื่องบายศรี

เครื่องปรุงข้าวทิพย์ ประกอบด้วย

" ข้าวเจ้า , ข้าวเหนียว , น้ำตาลปีบ , กะทิ , นม "

ผู้ทำพิธีกวนข้าวทิพย์จะต้องเป็นเด็กสาวบริสุทธิ์ที่ยังไม่มีประจำเดือน 3 คน นุ่งขาวห่มขาว กวนข้าวด้วยใบพายสำหรับพายเรือ ก่อนลงมือกวนข้าวทิพย์จะต้องทำพิธียกขันธำหัว ซึ่งประกอบด้วย ธูป 5 ดอก เทียน 5 เล่ม ดอกไม้ ซึ่งเตรียมไว้ 3 ชุด

เช้าวันที่จะลงมือกวนข้าวทิพย์คือ วันขึ้น 1 ค่ำ นั้นจะต้องมีการนิมนต์พระสงฆ์มาลวด จำนวนพระที่นิมนต์ไม่จำกัดจะเป็น 4 , 5 หรือ 9 รูปก็ได้ แล้วเอาใบพายที่มัดไว้กับธูปและเทียน เข้าพิธีให้พระลวด เมื่อพระลวดขยันโศจบแล้ว ก็นำใบพายไปให้สาวพรหมจารีทั้ง 3 คน ก็จะลงมือกวนทุกกะทะแต่พอเป็นพิธีแล้วให้ผู้ใหญ่ดำเนินการต่อไป ปัจจุบันพิธีกวนข้าวทิพย์นี้ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ในหมู่ชาวไทยพวนบ้านกล้วย

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

ในจะพิธีมีการจัดสร้างศาลเพียงตาขึ้น 2 ศาล ศาลหนึ่งทางทิศตะวันออก และอีกศาลหนึ่งทางด้านทิศตะวันตกของวัด ศาลทั้ง 2 นี้ เรียกกันว่า "ศาลอุปการ" ศาลทั้งสองนี้จะยังคงสามารถพบเห็นได้ ที่เสาศาลจะมีรมกางเสียบไว้เพื่อบังแดดให้ศาล ส่วนภายในศาลนั้นจะมีหมอน 1 ลูก กาน้ำ 1 กา กระโถน 1 ใบ พานหมากพลู และบุหรี รูปแบบดังกล่าวนี้ยังคงยึดถือและปฏิบัติกันอยู่ อาจเนื่องจากเป็นวัตถุที่หาได้ง่ายในท้องที่จึงยังไม่ถูกเปลี่ยนแปลงไป

การปรุงข้าวทิพย์ก็เพื่อเป็นการเซ่นไหว้แสดงการคารวะเจ้าพ่อสนั่น ผีประจำหมู่บ้าน ตามวัตถุประสงฆ์เดิม

ผู้ที่ทำหน้าที่กว่นข้าวทิพย์ ซึ่งในอดีตใช้หญิงบริสุทธิ์เป็นผู้กว่นข้าวในกระทะ เป็นที่น่าสังเกตว่า หญิงสาวที่ถูกคัดเลือกมา ส่วนมากจะมีอายุน้อย คือประมาณ 13-15 ปี เท่านั้นและ คาดว่าจะมีอายุน้อยลงไปอีกเนื่องจาก การไม่แน่ใจในความบริสุทธิ์ของหญิงสาวที่มาทำพิธีเพราะ สภาพสังคมของชาวบ้านในปัจจุบันหญิงชายวัยรุ่นสามารถคบหากันได้ง่าย และอาจเกิดการ ประพฤติผิดทางเพศก่อนวัยอันสมควรขึ้นได้ หากครอบครัวของหญิงสาวไม่สนใจดูแลให้ดี

ในส่วนของพิธีกรรมอื่นๆก็คล้ายคลึงกับพิธีกรรมในอดีต ชาวไทยพวนบ้านกล้วย และยังคงยึดถือประเพณีกว่นข้าวทิพย์กันอยู่

10. บุญมหาชาติ

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

บุญมหาชาติ มีชื่อเรียกในชุมชนอื่นๆ เรียกว่าบุญพระเวส หรือบุญพระเวศ เป็นประเพณีการเทศน์มหาชาติถือเป็นบุญใหญ่ บุญหนึ่งมีความสำคัญต่อความเชื่อ และวิถีชีวิตของ ชุมชนไทยพวนเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะต้องกระทำกันทุกปีอย่างสม่ำเสมอ การได้ฟังเทศน์ มหาชาติจนครบ 13 กัณฑ์ในภายในเวลาเพียงวันเดียวถือเป็นบุญกุศลอันยิ่งใหญ่เมื่อเสียชีวิตไปแล้ว เกิดในชาติหน้าจะได้พบพระศรีอารีย์

บุญมหาชาติ ของชาวไทยพวนบ้านกล้วยนับว่า เป็นประเพณีที่แตกต่างไปจากที่อื่นจะมีในเดือนสิบสอง (ประมาณเดือนพฤศจิกายน) ของทุกปี ภายหลังจากที่ทอดกฐินแล้ว มรรคทายกในตำบลที่มีไทยพวนก็จะกำหนดวันบุญมหาชาติขึ้น แล้วประกาศให้ชาวบ้านกล้วยทราบ

ชาวบ้านกล้วยที่ทราบวันเวลาการเทศน์ที่แน่นอนแล้ว ก็จะร่วมกันจับฉลากแบ่ง คาดกาเป็นเจ้าของกัณฑ์ ในกัณฑ์ใดกัณฑ์หนึ่งจะได้กาดกา หรือบางคนอาจจะรับเป็นเจ้าของ กัณฑ์แต่เพียงผู้เดียว และจะกำหนดตัวพระภิกษุที่จะเทศน์ในกัณฑ์นั้นๆ พระที่เทศน์มหาชาติอาจ นิมนต์มาจากวัดในหมู่บ้านอื่นมาร่วมเทศน์ด้วยก็ได้ นอกจากนี้ยังจะต้องทำฎีกาบอกไปยังหมู่บ้านอื่นๆละแวกใกล้เคียงให้มาร่วมทำบุญด้วย

จากนั้นชาวบ้านกล้วยจะไปเตรียมงานโดยแบ่งหน้าที่กันทำ เช่น ช่วยกันจัด ตกแต่งสถานที่ เตรียมเครื่องกัณฑ์เทศน์ การเตรียมงานเทศน์มหาชาติจะกระทำก่อนงาน ประมาณกึ่งเดือน

ก่อนวันงานไม่กีวันศาลาวัด จะได้รับการตกแต่งให้เป็นปริมณฑลพิธี สมมุติให้เป็นป่าหิมพานต์ ดังปรากฏในกัณฑ์จุลพน มหาพน ช่างของหมู่บ้านจะแกะไม้เนื้ออ่อนให้เป็นรูปสัตว์ต่างๆ มี ม้า กวาง นก รังต่อ รังแตน แรวนประดับธงไชย ธงช่อ ดอกไม้ ต้นกล้วย ต้นช้อย ผูกประดับตามเสาศาลาในเขตปริมณฑลบนศาลาจะมีครุฑน้ำ (ถุงน้ำ) สมมุติให้เป็นสระโบกขรณี ไล่ปลา ปู หอย เต่า (สัตว์เหล่านี้ใช้ของจริง หรือ ประดิษฐ์ขึ้นก็ได้ แต่ส่วนใหญ่ใช้ของจริง) ครุฑน้ำที่ใส่สัตว์จะวางไว้ใต้ธรรมมาสน์ ด้านข้างธรรมมาสน์ หรือด้านหน้าก็ได้ จะยกเป็นแท่นยาววางไว้ โดยตั้งเสา 4 เสา เอาไม้ไผ่สานขัดแตะปูพื้นแล้วตัดกาบกล้วยมาปูเพื่อวางเครื่องบูชากัณฑ์ ช่างแท่นจะมีโถ่งน้ำหรือไห่น้ำวางไว้บนปากไห เอากาบกล้วยอย่างหนาวางพาด เพื่อเป็นที่จุดเทียนบูชากัณฑ์ และให้น้ำตาเทียนหยดลงในโถ่งน้ำเป็นน้ำมนต์คาถาทัน

นอกจากการตกแต่งปริมณฑลพิธีบนศาลาวัดแล้ว ก็จะต้องเตรียมเครื่องกัณฑ์เทศน์ มีเมี่ยง 1,000 คำ หมาก 1,000 คำ น้ำมัดก๊าด 1 ถัง ดอกบัว 1,000 ดอก

รอบศาลาวัดประดับธงพระเวส หรือ ธงมหาชาติ เป็นธงขนาดใหญ่ ยาวประมาณ 10-20 เมตร กว้างประมาณ 50-60 เซนติเมตร ทอเป็นรูปหอปราสาทหรือรูปพระธาตุจุฬามณีบนสวรรค์ โดยใช้เส้นใยด้ายเป็นเส้นยืน ทอขัดด้วยไม้ไผ่เหลาให้บาง ธงนี้จะปักเป็น 8 ทิศ และปักหน้าประตูวัด เป็นเครื่องหมายการเทศน์มหาชาติ นอกจากธงพระเวสแล้ว ก็จะมีปักธงเล็กเป็นธงสัญลักษณ์ของพุทธศาสนา และ ธงพื้นหาง

ก่อนวันเทศน์มหาชาติ 1 วัน จะเป็นวันเชิญพระอุปคุตขึ้นมาจากใต้มหาสมุทร เพื่อมาคุ้มครองปกป้องรักษาการเทศน์มหาชาติให้พ้นจากอุปสรรคทั้งหลายทั้งมวล และพ้นจากการขัดขวางของพระยามาร จะมีการตั้งหอพระอุปคุต หอพระอุปคุตนี้จะตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของวัด แวะไปลูกชิดกำแพงวัดก็ได้ หอพระอุปคุตจะมีความสูงประมาณ 1 เมตร กว้างประมาณ 70 - 80 เซนติเมตร ปูพื้นด้วยไม้ไผ่สานขัดแตะ และล้อมฝา 3 ด้าน มุงหลังคาด้วยหญ้าคา พอดกบ้ายของวันโฮม (คือวันก่อนงาน 1 วัน) ชาวบ้านกล้วยจะแห่กันไปเป็นขบวน มีเครื่องเสพเงิน เช่น ฉ้อง กลอง และมี ธัน 5 ธัน 8 หินทราย ร่ม 1 คัน บาทร 1 ใบ ผ้าไตร 1 ชุด เทียนเล่มยาว 1 คู่ ตั้งขบวนไปเชิญพระอุปคุต โดยเลือกที่ใกล้ๆ น้ำ อาจจะเป็นสระน้ำ ลำห้วย ที่ไม่ไกลจากวัดจากบ้านมากนัก การไปเชิญพระอุปคุตนี้จะไปแต่ขบวนชาวบ้านกล้วย ไม่มีพระภิกษุไปด้วย เมื่อไปถึงที่กำหนดให้เป็นที่อยู่ของพระอุปคุต (เลือกบริเวณใกล้ๆ น้ำ ก็เพราะพระอุปคุตนั้นปกติท่าน

จะอยู่ได้ทะเล) ผู้กระทำหน้าที่เชิญพระอุปคุตก็จะกล่าวคาถาเชิญ แล้วแห่กลับวัด เมื่อถึงวัดก็เอาเครื่องบูชา พระอุปคุตขึ้นไว้บนหอพระอุปคุต เป็นเสร็จพิธี

เมื่อเชิญพระอุปคุตไปประทับที่หอแล้ว ก็จะแต่งขบวนไปเชิญพระเวสสันดรกลับเข้าเมือง เครื่องพระเวสสันดร มีต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง แต่โบราณใช้ทองแท้ มารีดทำต้นไม้ ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง เมื่อเสร็จจากการเชิญพระเวสสันดรจะนำไปไว้บนชื้อศาลาเพราะกลัวหาย นอกจากต้นไม้เงิน ต้นไม้ทองแล้ว มีเงินดั่ง เงินฮาง ชั้น 5 ชั้น 7

การเชิญพระเวสสันดรจะต้องมีพระภิกษุนำขบวนไป และหามสะแน (แคร่) ไม้ไผ่ไปด้วย เพื่อให้พระเวสสันดร พระมัทรี กัณหา ขาตี นังกลับเมือง ขบวนแห่เชิญพระเวสสันดรจะมีเครื่องเสพเงิน เช่น แคน กลาง หม้อ ฉิ่ง ฉาบ และมีเครื่องสูง ฉัตร พัดโบก หอก ดาบ หลาว ไปยังป่าที่สมมุติว่าเป็นป่าหิมพานต์ที่พระเวสสันดรอยู่ ในขบวนแห่ไปเชิญพระเวสสันดรนอกจากเครื่องเชิญต่างๆแล้วยังมีผ้าพระเวสสันดร (ผ้าที่มีภาพวาดเรื่องพระเวสสันดรทั้ง 13 กัณฑ์) ไปด้วย เมื่อไปถึงสถานที่กำหนดว่าเป็นที่อยู่ของพระเวสสันดร พระภิกษุผู้นำขบวนจะเทศน์กัณฑ์เชิญพระเวสสันดรกลับเมือง 1 กัณฑ์ เมื่อเชิญเสร็จก็จะแห่พระเวสสันดรกลับเข้าเมือง และแห่พระเวสมาที่วัดเดินประทักษิณศาลา 3 รอบ แล้วจึงเอาผ้าพระเวสสันดรขึ้นล้อมศาลาทั้ง 4 ด้าน พระภิกษุที่อยู่บนศาลาก็จะสวดพระปริตรมงคล เมื่อสวดพระปริตรมงคลจบแล้ว พระภิกษุที่กำหนดไว้ก็จะขึ้นเทศน์มาลัยหมื่น มาลัยแสน เมื่อเทศน์จบก็จะหยุดการเทศน์ ชาวบ้านกล้วยจะกลับไปอาบน้ำ กินข้าว แต่งตัวมาชมมหรสพที่จัดขึ้น เช่น ภาพยนตร์กลางแปลง ดนตรี ลิเก เป็นต้น

วันรุ่งขึ้น เวลาประมาณ 03.00 น. พระจะตีกลอง ชาวบ้านกล้วยจะไปแห่ข้าวพันก้อน (เอาข้าวหนึ่งมาปั้นก้อนเล็ก ให้ได้พันก้อน เอาก้อนข้าวไปเสียบไม้แล้วนำไปปักที่เหง้ากล้วยที่ลอกเปลือกออกจนขาวสะอาด) นำไปแห่รอบศาลาวัด และนอกจากข้าวพันก้อนก็จะเตรียมข้าวหนึ่งไปตักบาตรในขณะที่เดินประทักษิณรอบศาลา 3 รอบ ก็จะเอาข้าวหนึ่ง วางลงไปบนที่ใส่ข้าว ใส่ดอกไม้ (ทำด้วยไม้ไผ่สานปากกว้าง ก้นสอบ วางบนกระบอกลูกไม้สูงประมาณ 1 เมตร) ที่ใส่ข้าวนี้จะวางไว้ที่มุมศาลาทั้ง 4 ด้าน ส่วนพุ่มข้าวพันก้อนจะนำไปไว้บนศาลาในเขตปริมณฑลพิธี เพื่อเป็นการบูชากัณฑ์

เมื่อแห่ข้าวพันก้อนเสร็จแล้ว พระเทศน์สังกาศประมาณใกล้รุ่ง เมื่อเทศน์สังกาศจบ พระภิกษุที่ได้รับการนิมนต์ไปเทศน์จะขึ้นเทศน์กัณฑ์ทศพร หิมหพานต์ ทานกัณฑ์ ขุขกกุमारบัณฑิต บันปลาย มัทรี ลักกบรพณ์ มหาราช นครกัณฑ์ พระภิกษุจะผลัดเปลี่ยนกันขึ้น

เทศน์ รูปใดว่างก็จะรับจ้งหัน รับเพลไป หมุนเวียนกันไปตามที่รับกัณฑ์ได้ไว้ ในเช้าวันเทศน์ มหาชาติ ชาวบ้านกล้วยจะเตรียมอาหารไปเลี้ยงพระ เลี้ยงคนที่มาร่วมทำบุญ การเทศน์ มหาชาติจะต้องเทศน์ให้จบภายในวันเดียว ไม่ล่วงวัน เมื่อพระเทศน์ครบ 13 กัณฑ์ ก็จะเพิ่มอีก 1 กัณฑ์ คือ กัณฑ์ฉลอง เมื่อจบกัณฑ์ฉลองแล้ว ก็จะเป็นการคารวะพระภิกษุสงฆ์ เป็นอันเสร็จ พิธีเทศน์มหาชาติ

ในงานเทศน์มหาชาติจะมีการเลี้ยงพระจ้งหัน และเลี้ยงเพล รวมทั้งเลี้ยงคนที่มา ร่วมทำบุญเทศน์มหาชาติด้วย

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

บุญมหาชาติ หรือบุญพระเวส ชาวไทยบ้านกล้วยยังนิยมปฏิบัติกันอยู่ เนื่องจาก ยังคงเชื่อกันว่าการทำบุญมหาชาติได้บุญกุศลมากกว่าการทำบุญในรูปแบบอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งจูงใจให้ชาวไทยพวนที่ไม่ติดภาระกิจต้องเข้าร่วมในพิธีนี้ การทำบุญมหาชาติชาวบ้านยังคง ร่วมมือร่วมใจกันทำพิธีกรรม มีผู้ใหญ่บ้านและมักคทายกวัดเป็นแกนนำในการจัดพิธี ชาวบ้านต่าง ช่วยกันบริจาคสิ่งของ อาหาร ผลไม้ เงิน ตลอดจนวัตถุปัจจัยอื่นๆ เข้าร่วมในพิธี เป็นที่น่าสังเกต ว่าในอดีตการทำบุญมหาชาติ หม่อมสาวจะเข้าร่วมพิธีนี้เป็นอันมากจนเมื่อเสร็จพิธีหม่อมสาวจะได้ เกี่ยวพาราสีกัน แต่ในปัจจุบันผู้เข้าร่วมในพิธีค่อนข้างจะเป็นผู้สูงอายุ การรื่นเริงหลังจากพิธีเสร็จ ลั้นก็ไม่มีความคิดคึกคักกว่าแต่ก่อน

11. พิธีใส่กระจาด

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

พิธีใส่กระจาด เป็นพิธีที่จัดขึ้นในงานเทศน์มหาชาติ ส่วนมากจะกำหนดในฤดู เทศกาลออกพรรษา คือ ระยะเวลา 11 ข้างแรม เป็นต้น เมื่อหมู่บ้านใดกำหนดให้มีเทศน์ มหาชาติแล้ว ทางวัดก็จะส่งหนังสือกัณฑ์เทศน์ คือ กัณฑ์มหาชาติไปตามวัดต่างๆ เพื่อให้วัดต่างๆ ได้ส่งพระมาเข้าร่วมเทศน์ด้วย โดยเรียกกันก่อนจะถึงวันเทศน์ว่า "วันตั้ง" คือ วันใส่กระจาดนั่นเอง

ก่อนจะถึงวันใส่กระจาดหนึ่งวันเรียกว่า "วันด้อนสาว" คำว่า "ด้อนสาว" เป็น ภาษาพวน คือ เจ้าบ้านจะไปวานลูกสาวของหมู่บ้านที่รู้จักมักคุ้นมาช่วยที่บ้านของตน เพื่อช่วยทำ ขนมห่อข้าวต้ม ทำข้าวปุ้น (ขนมจีน) และช่วยต้อนรับแขกที่จะมาใส่กระจาด ในคืนนี้จะมี

หนุ่มๆ ไปเที่ยวตามบ้านสาวๆ ที่ตนชอบอยู่ และจะช่วยกันทำขนมไป คุยกันไปตลอดคืนและเตรียมจัดของไว้เลี้ยงแขกจนสว่าง พอรุ่งขึ้นก็เก็บกวาดจัดบ้านไว้รับแขกในวันใส่กระดาษ

วันใส่กระดาษ ชาวบ้านกล้วยอื่นๆ จะนำของเล่น เช่น กลัวย อ้อย ส้ม ผลไม้ต่างๆ ฎูปเทียน หรือของอื่นๆ ก็ได้มาใส่กระดาษตามบ้านของตนที่ตนเองรู้จักเจ้าของบ้านก็จะนำอาหารที่เตรียมไว้มาเลี้ยงรับรองแขก เมื่อแขกกินเสร็จแล้วก็จะบอกลากลับ เจ้าของบ้านก็จะเอาข้าวต้มมัดฝากไปให้คนมัด เรียกว่า คือ กระดาษ ในวันนี้จะใส่กระดาษกันจนมืด หรือจนกว่าบ้านไหนแขกจะหมด และทุกบ้านจะต้องปฏิบัติอย่างเดียวกัน แรกที่ไปใส่กระดาษจะต้องกินอาหารที่เจ้าของบ้านจัดให้ทุกบ้าน บ้านละเล็กละน้อย

ในวันรุ่งขึ้นเป็นวันเทศน์ ชาวบ้านกล้วยก็จะนำของที่แขกมาใส่กระดาษทำเป็นกัณฑ์ไปถวายพระที่วัดโดยถือกันว่าการทำบุญมหาชาตินี้เป็นการทำบุญครั้งยิ่งใหญ่ประจำปี

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

ในพิธีนี้ ชาวบ้านกล้วยก็ยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่ ชาวบ้านกล้วยจะลงแรงช่วยเหลือกันทำขนมตามบ้านที่มีเครื่องครัวพร้อม ช่วยกันทำขนมได้แก่ข้าวต้มมัด ซึ่งเป็นขนมที่จะต้องใช้ในพิธีตามปกติ นอกนั้นก็ยังสามารถทำขนมอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ขนมจีน ขนมสอดไส้ ขนมเทียน เพิ่มเติมตลอดจนทำอาหารสำหรับทำบุญเลี้ยงพระและสำหรับรับประทานอาหารร่วมกัน

ด้วยความที่ภายในหมู่บ้านกล้วยได้รับอิทธิพลจากระบบทุนนิยม พร้อมกับความเจริญเข้ามาแทนที่ ทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐาน หลายครอบครัวได้ย้ายเข้ามาตั้งรกรากในหมู่บ้านกล้วยโดยยังไม่เป็นที่รู้จักสนิทสนมกับผู้ที่เคยอยู่เดิม การที่จะนำเอาขนม ผลไม้ เช่น กลัวย อ้อย ส้ม ผลไม้ต่างๆ ฎูปเทียน หรือของอื่นๆ ไปใส่กระดาษตามบ้านของผู้ที่รู้จักปฏิบัติตามประเพณีนั้น ส่วนใหญ่จะกระทำกันในเฉพาะบ้านที่เป็นชาวไทยพวนบ้านกล้วยตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกันเท่านั้น จะไม่ปฏิบัติกับผู้ที่ไม่ใช่ชาวไทยพวนแห่งอื่นที่ย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้านกล้วยใหม่ แต่ชาวไทยพวนบ้านกล้วยก็ยังนิยมนำขนม ผลไม้ไปให้เพื่อนบ้านที่ไม่ใช่ชาวไทยพวน โดยไม่ได้วางใส่กระดาษตามพิธี แต่เป็นการให้โดยน้ำใจ และเพื่อความสนิทสนมกันเท่านั้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า เด็กวัยรุ่นไทยพวนบ้านกล้วยที่อยู่ในหมู่บ้านบางคน เข้าใจว่าพิธีใส่กระดาษ หรือบางคนก็เรียกพิธีทิ้งกระดาษของชาวไทยพวนบ้านกล้วย มีลักษณะคล้ายพิธีเทกระดาษของชาวจีน ที่เหลือทิ้งออกจากกระดาษให้แก่ผู้ที่มีฐานะยากไร้ ตามลักษณะของคำที่เป็นกิริยา และพบเห็นในหน้าหนังสือพิมพ์ เพื่อสมมุติว่าเป็นการให้ทานแก่ผู้ไม่มีญาติ จึงสังเกตได้

ว่าบางครอบครัวที่เป็นชาวไทยพวนก็ยังไม่เคยปฏิบัติพิธีนี้กัน เด็กจึงไม่เคยพบเห็นการปฏิบัติ พิธีกรรมนี้อาจจะสูญหายไปในอนาคต

12. พิธีบุญกระยาสาร

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

บุญกระยาสาร หรือบุญเดือน 10 เป็นเดือนที่ข้าวในนาตั้งกอ ไทยพวนจะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวอันเป็นความเชื่อของตนว่า ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 10 เป็นวันที่ ยมบาลจะปล่อยภูตผีปีศาจจากนรกขึ้นมาบนโลกมนุษย์ ภูตผีปีศาจเหล่านี้จะหิวโหย เมื่อขึ้นมาแล้วไม่มีอาหารจะกินเพราะไม่มีญาติทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้

วิธีกวนข้าวกระยาสาร จะทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 10 หรือวันเพ็ญเดือน 10 ไทยพวนจะคั่วข้าวตอก แล้วนำไปเคล้าน้ำตาล น้ำอ้อย น้ำผึ้ง ใส่ถั่วลิสงคั่วใส่งา แล้วนำมาปั่นเป็นก้อนๆ บางครัวเรือนจะกวนข้าวล้ามะปี่ (ล้ามะปี่ แปลว่า มีของหลายอย่างรวมกัน ผสมกัน)

วิธีกวนข้าวล้ามะปี่ ผู้กวนจะไปเก็บเอาข้าวที่ดั่งท้องมาคั้นเอาแต่น้ำ เอากากทิ้งไป นำน้ำที่คั้นแล้วมาผสมกับน้ำมัน น้ำผึ้ง งา ลูกเดือย กวนไปจนได้ที่คือจับเหนียวเป็นเนื้อเดียวกัน

ชาวไทยพวนบ้านกล้วยส่วนใหญ่จะนับถือผีปู่ตาอายุที่ล่วงลับไปแล้ว และมักจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี การทำบุญในเดือนนี้บางที่เรียกว่าบุญกระยาสาร หากบ้านใดไม่ทำบุญกระยาสาร ถือว่าเป็นบาป บรรพบุรุษจะอดหยาก และจะสาปแช่งว่าไม่มีความกตัญญูรู้คุณ จะทำให้เจ็บป่วย ยากจน และมีอันเป็นไป แต่ถ้าบ้านใดกระทำถูกต้องตามประเพณีก็จะอยู่เป็นสุข ทำมาค้าขึ้น ประเพณีนี้จะเริ่มกระทำกันตั้งแต่เข้ามื่อ คือเมื่อถึงเข้าวันแรม 15 ค่ำ ประมาณ 03.00-04.00 น. แต่ละบ้านจะนำห่อใบตองหรือกระทงใบตอง 2 ห่อ ห่อหนึ่งใส่ขนมกระยาสาร อีกห่อหนึ่งใส่ข้าวเหนียวหนึ่ง ปลาเค็ม เนื้อเค็ม และอื่นๆตามแต่จะหาได้ และนำไปวางหน้าพระอุโบสถ หรือตามใบเสมารอบพระอุโบสถ เพื่อให้ปู่ตาอายุมารับเอาไป เมื่อวางของแล้วก็รีบกลับบ้านเตรียมอาหารคาวหวานไปถวายพระที่วัด อาหารที่ขาดไม่ได้คือกระยาสาร ซึ่งส่วนมากจะนิยมทำกันเอง ไปถวายพระที่วัด พร้อมกับเขียนชื่อญาติโยมที่ตายไปแล้วลงในแผ่นกระดาษแล้วนำแผ่นกระดาษไปใส่ไว้ในบาตรที่ทางวัดจัดไว้ให้ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จแล้วก็ทำพิธีอุทิศส่วนกุศลและเผาชื่อญาติโยม

จึงเสร็จพิธี สำหรับกระยาสารทที่ชาวบ้านถวายนำมาทำบุญในวันนี้มีมากมาย จึงมีการแบ่งนำไปถวายพระตามวัดอื่นๆ ที่ไม่ใช่วัดพวนด้วย

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

ด้วยความที่ชาวบ้านถวายนานหลายยุครอบคร้วเล็กอาชีพร้านา หันไปประกอบอาชีพอื่นๆ ทำให้ผู้ที่เป็นฆราวาสคนน้อยลง การที่จะนำข้าวที่ปลูกได้เองมาเป็นวัตถุติดก็ไม่ต้องไปซื้อหา ประกอบกับไม่มีเวลาที่จะมาทำกระยาสารทด้วยตนเองเนื่องด้วยอาชีพอื่นๆต้องทำทุกวัน จึงมีชาวบ้านที่มีฝีมือในการทำกระยาสารท ตลอดจนกระยาสารทที่พ่อค้าแม่ค้านำขึ้นมามีขาย เป็นสินค้าที่สำคัญสำหรับชาวไทยพวนรุ่นใหม่ การซื้อหากกระยาสารทสามารถซื้อหาได้ง่ายในช่วงก่อนพิธีกรรม จึงเป็นความสะดวกสบายอย่างหนึ่งของชาวบ้าน

ชาวบ้านก็ยังนำกระยาสารท พร้อมอาหารอื่นๆไปวางตามอุโบสถวัด เพื่อให้บรรพบุรุษมารับเอาไป อันแสดงถึงความกตัญญูของบุตรหลานที่ไม่ว่าผู้ตายจะตายจากไปนานเท่าใด บุตรหลานก็ยังไม่ลืม โดยได้นำเอาอาหารมาให้ ดังมีวัตถุประสงค์ว่าผู้ตายจะได้มารับประทานอาหาร ทำให้ไม่หิวโหยทนทุกข์ทรมาน พร้อมกับยังทำบุญอุทิศส่วนกุศลผลบุญไปให้ผู้ตายอีกด้วย เป็นเป็นที่น่าสังเกตว่าการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายนั้น นอกจากวัตถุประสงค์เพื่อให้อาหารแก่ผู้ตาย และทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ แต่ในวัตถุประสงค์รองลงมาก็ยังมีวัตถุประสงค์ เพื่อ ปลูกฝังความกตัญญูของลูกหลาน และแสดงถึงวิถีชีวิตที่นับถือผีอย่างเหนียวแน่นอีกด้วย

13. พิธีบายศรีสู่ขวัญ

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

ขวัญตามความหมายของชาวบ้านถวายนั้น หมายถึง ผมหที่ขึ้นเวียนเป็นก้นหอยบนศีรษะ นอกจากนี้ยังรวมถึง วิญญาณหรือสิ่งที่ไม่มิตัวตนประจำกายคนและสัตว์มาตั้งแต่แรกเกิด ชาวไทยพวนบ้านถวายนจึงเรียกสิ่งทีตนรักมากกว่า ขวัญ เช่น ลูกขวัญ เมียขวัญ ของขวัญ เสาวขวัญ นามขวัญ ข้าวขวัญ และเรียกผู้รู้พิธีนี้ทำขวัญว่า หมอขวัญหรือพราหมณ์ พิธีเรียกขวัญให้มาอยู่กับตนเรียกว่า สู่ขวัญ คำสู่ขวัญเรียกว่าสู่ขวัญ

เหตุที่ชาวบ้านกลัวทำการสูชวัญ หรือพิธีสูชวัญขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต ทั้งในยามประสบโชคและประสบเคราะห์ เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย ก็ทำพิธีสูชวัญ ย้ายที่อยู่ ไปค้าขายได้เงินทองมากก็สูชวัญขึ้นบ้านใหม่ ประกอบการงานเป็นผลสำเร็จได้ ลาก ยศ เกียรติ เลื่อม ลาก ยศเกียรติ ก็จะทำพิธีสูชวัญ

การสูชวัญจะประกอบพิธีทั้งทางศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ เริ่มต้นด้วยการนิมนต์พระสงฆ์อย่างน้อย 5 รูป มาเจริญพระพุทธมนต์และเลี้ยงพระ เมื่อเสร็จพิธีทางศาสนาพุทธแล้วจึงจะทำพิธีสูชวัญ การจัดเตรียมสิ่งของในการสูชวัญเรียกว่า พาชวัญ ทำดังนี้

การจัดพาชวัญ จะทำเป็นบายศรี หรือใบศรี 3 ชั้น 5 ชั้น 7 ชั้น ขึ้นอยู่กับโอกาส และความเหมาะสม บายศรีชั้นล่างจะบรรจุดอกไม้ ช้างต้ม ขนม กล้วย บายศรี ชั้น 2-3-4 จะบรรจุดอกไม้ บายศรี ชั้น 5 จะบรรจุฝ้ายผูกแขน เทียนเวียนรอบหัว เทียนเวียนรอบตัว นอกจากจัดพาชวัญแล้วจะต้องนำผ้าแพร หวี กระจก น้ำอบน้ำหอม สร้อยแหวน ของผู้ที่เป็นเจ้าของชวัญใส่พานอีกใบหนึ่งวางไว้ข้างๆ พาชวัญ

การสวด ผู้เป็นเจ้าของชวัญต้องจับพาชวัญด้วยมือขวา ตั้งจิตอธิษฐานขอให้เป็นไปตามคำสวดชวัญ ญาติพี่น้องจะนั่งล้อมอยู่ด้านหลังตั้งจิตอธิษฐานให้เจ้าของชวัญมีความสุข ความเจริญ พราหมณ์หรือหมอชวัญจะเริ่มทำพิธีด้วยการจุดธูปเทียนเวียนรอบหัว กราบ พระรัตนตรัย มือจับสายสิญจน์ขึ้นประนมแล้วว่ำคำสวดชวัญเป็นการเชิญชวัญ การเชิญชวัญนี้ จะต้องสวดสวดชวัญด้วยทำนองนี้ไพเราะเฝ้าใจให้ชวัญมาสู่ตน เมื่อสวดชวัญเสร็จแล้ว พราหมณ์ จะผูกแขนให้เจ้าของชวัญเป็นคนแรก ต่อจากนั้นญาติพี่น้องจะช่วยกันผูกแขนด้วยฝ้ายผูกแขน ซึ่งถือว่เป็นการผูกชวัญไว้ให้อยู่กับตน ในขณะที่ผูกชวัญมือก็จะให้พรแก่เจ้าของชวัญด้วย

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

เนื่องจากบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวไทยพวนบ้านกล้วยอยู่ ที่เมืองเวียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การประกอบพิธีกรรมหลายๆพิธีกรรมจึงมีความคล้ายคลึงกับพิธีกรรมของชาวไทยภาคอีสาน เนื่องจากเป็นดินแดนที่อยู่ติดต่อกัน และอพยพลงมาคล้ายกัน ลักษณะการบายศรีของชาวไทยพวนบ้านกล้วยมีลักษณะคล้ายของชาวไทยภาคอีสาน คือ มีการให้หมอพราหมณ์ หรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีความรู้เป็นผู้ทำพิธี เรียกว่าชวัญที่ออกจากร่าง ไปให้กลับมารูปร่าง

สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างการบวชศรียของชาวไทยพวนบ้านกล้วยกับการบวชศรียของชาวไทยพวนภาคอีสานที่เห็นเด่นชัดคือ ชาวไทยพวนบ้านกล้วยไม่นิยมทำบวชศรียกันบ่อยครั้งเหมือนชาวไทยพวนภาคอีสาน ที่จะมีการบวชศรียกันเสมอ ตั้งแต่การทำเมื่อเจ็บป่วย การย้ายที่อยู่ การแต่งงาน ชาวไทยพวนจะทำเฉพาะในโอกาสสำคัญๆ เท่านั้น เช่น มีผู้ใหญ่ของทางราชการมาเยี่ยมเยียน การทำบวชศรียในพิธีบุญก้ำฟ้าที่ร่วมจัดกับทางอำเภอ หรือการออกนอกหมู่บ้านของคนที่เป็นที่รักของชาวบ้านจริงๆ จึงไม่ค่อยมีโอกาสได้เห็นการบวชศรียของชาวบ้านเท่าใดนัก ประกอบกับขั้นตอนการทำบวชศรียต้องใช้ผู้มีฝีมือประดิษฐ์ประดอย เป็นงานที่ละเอียดอ่อน หากไม่มีความสามารถผลงานออกมาไม่สวย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ผู้มีฝีมือในการประดิษฐ์บวชศรียหาได้ยากในปัจจุบัน

14. บวชนาค

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

คำว่าประเพณีการบวชของชาวไทยพวนบ้านกล้วยนั้น มีอยู่รวมกันหลายรูปแบบตามพระพุทธศาสนา เช่น บวชพระ (เรียกว่าอุปสมบท) บวชเณร (เรียกว่า การบรรพชา) บวชเณร บวชชี บวชเป็นพระฤาษี ชาวไทยพวนบ้านกล้วย นิยมบวชอยู่เพียงสามรูปแบบ คือ บวชพระ บวชเณร และ บวชชี เท่านั้น ส่วน บวชเณร และ บวชเป็นพระฤาษีไม่นิยมและไม่ปรากฏ

ตามประเพณีของชาวบ้านกล้วย เมื่อชายไทยที่กำลังเป็นหนุ่มอายุ ครบ 20 ปี บริบูรณ์ ไม่เป็นคนพิการ ไม่เป็นคนที่เป็โรคที่สังคมรังเกียจ เช่น โรคเรื้อน เป็นต้น เป็นผู้ชายเต็มตัว ไม่เจาะหูให้มีรูผิดเพศผู้ชาย ไม่เป็นกระเทย ก็มักจะทำการบวชเรียนและเพื่อตอบแทนคุณบิดามารดา การที่บิดามารดา ผู้ที่มีลูกผู้ชาย ส่วนใหญ่ก็อยากจะให้ลูกของตนบวชเสียก่อน เป็นความเชื่อที่ว่าจะได้เกาะผ้าเหลืองลูกชายที่บวชเป็นพระขึ้นสวรรค์เมือตาย ผู้ที่ยังไม่มีภรรยา ก่อนบวชจะได้รับอนิสงค์การบวชมากกว่าผู้ที่มีเมียแล้วจึงมาบวชในภายหลัง ก่อนที่จะทำพิธีการบวชบิดามารดาของลูกที่จะบวชก็จะกำหนดการ บอกกล่าวไปให้วงศ์ญาติญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงและมิตรสหายได้รับทราบกันให้ทั่วไ้ว่าตนนั้นจะทำการอุปสมบทบุตรชายหรือหลานชาย ในวันที่ได้กำหนดเอาไว้แล้วก็จะต้องพาลูกชาย หลานชายไปหาท่านเจ้าอาวาส และพระอุปัชฌาย์อยู่แล้วก็จะสะดวกสบายและง่ายขึ้นอีก ท่านก็จะล่อนให้ท่องบทชานาคให้แม่นยำขึ้น ใจในกิจเบื้องต้นก่อนอื่น วันงานก่อนบวชนี้จะเรียกว่า วันมือเต้า ทางเจ้าภาพและพวกญาติมิตรสหายก็จะมาช่วยกันเตรียมงานเอาไว้ล่วงหน้าและสำหรับในวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันสุกดิบจริงๆ

ชาวบ้านกล้วยเรียกว่า วันมือโถม พวกญาติพี่น้องทั้งหลายก็จะมาร่วมงานกันอย่างพร้อมเพรียง

เมื่อถึงวันงานทางเจ้าภาพก็ต้องเลี้ยงดูแขกหรือที่มาร่วมในงานที่มาช่วยงาน
ทุกๆ คนอย่างเต็มที่ ผู้ที่จะบวชก็ต้องถือดอกไม้ธูปเทียนแพ ไม่ว่าจะเป็นการบวชพระหรือบวช
เณรก็ตาม ไปขอลาพวกญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ เป็นการขอโหสิกรรมที่ได้เคยล่วงเกินหรือผิด
พลาดหลังจากแต่หนหลังเพื่อจะเข้าไปอุปสมบทหรือบรรพชาให้อยู่ในความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ก่อน
การทำพิธีบวชก็ต้องมีการทำขวัญนาค กล่าวเป็นทำนองและสำเนียงของภาคกลางบ้าง หรือ
สำเนียงภาษาไทยทวน ในกรณีนี้ผู้ที่ทำขวัญสามารถพูดภาษาไทยทวนได้ ฟ้อนนาคผู้ที่จะบวชจะ
ต้องแต่งตัวด้วยการนุ่งขาว ห่มขาว ในชุดของฟ้อนนาคเฉพาะ หลังจากการทำขวัญผ่านไปในวัน
วันนั้น ส่วนใหญ่ก็มักจะมีมหรสพฉลองกันตามฐานะ

ครั้นได้เวลาตามกำหนดการ ทางคณะเจ้าภาพก็จะนำนาคมาเข้าขบวนแห่มุ่งตรง
ไปยังวัด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวัดกัทธินาราม หรือวัดบ้านกล้วย นาคอาจจะถือคอก นั้งข้าง นั้งม้า
นั้งเกวียน แห่จนไปถึงวัด ในขบวนชาวบ้านกล้วยที่มาร่วมงานก็จะร่วมรำ อย่างสนุกสนานไป
ตลอดทาง การบวชส่วนใหญ่ก็จะนิยมบวชกันให้ได้อย่างน้อยถึง 1 พรรษา มิใช่ว่าจะบวชเพียงวัน
เดียว 3 วัน 5 วัน 7 วัน 15 วัน หรือเดือนเดียว ไม่มีโอกาสที่จะได้อุญโฆทานากฐิน หรือบวชไม่ได้
รับกฐินนั่นเอง จะเรียกกันว่า ยังไม่สุกอย่างแท้จริง หรือถ้า ยิ่งบวชเข้าไปแล้วทำความผิดทาง
วินัยสงฆ์ ต้องถูกจับสึก หรือไล่สึกออกมา เราจะเรียกคนดิบหรือคนอุบาทว์อัปรีช

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

ชาวไทยทวนบ้านกล้วยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่ว่าจะ
เป็นบิดามารดา นุ้ยตายาย รวมถึงผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งดูได้จากพิธีกรรมหลายๆ พิธีกรรมทำขึ้น เช่น
พิธีใส่กระดาษ เพื่อเป็นการระลึกถึงผู้ล่วงลับไปแล้ว ด้วยความกตัญญูนี้ทำให้ชาวไทยทวนยังคง
ยึดถือการบวชให้บุพการี ด้วยเหตุว่าการบวชนั้นได้บุญกุศลเมื่อมารดาเสียชีวิตจะได้เกาะชายผ้า
เหลือง ขึ้นสู่สวรรค์ เพราะสตรีไม่สามารถบวชในพุทธศาสนาได้ ตามความเชื่อถือของ
พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป

ชายหนุ่มชาวไทยทวนบ้านกล้วยเมื่ออายุครบ 20 ปี บริบูรณ์ไม่ว่าจะทำงาน หรือ
ศึกษาอยู่ที่ใด จะกลับมาภูมิลำเนาเพื่อทำการบวช ถึงแม้ว่าการบวชนั้นจะใช้เวลาไม่นานก็ตาม
การบวช ถือเป็นความมีหน้ามีตาอย่างหนึ่งของชุมชน ที่เมื่อมีการบวชชาวบ้านจะพร้อมใจกันมา
ช่วยงานแสดงความยินดีแก่บุพการีที่บุตรได้บวชอุทิศส่วนกุศลให้ล่วงหน้า การบวชนาคของชาว

ไทยพวนจึงมีการแห่มาจากบ้านของนาไปวัดและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อเคารพกราบไหว้อย่าง
 สดุดีสานใหญ่โต โดยนาจะนั่งอยู่บนรถยนต์กระบะ มีชาวบ้านเดินตาม หากนาที่บ้านใดมี
 ฐานะหรือมีพรรคพวกเพื่อนฝูงมากก็จะให้รถยนต์กระบะบรรทุกผู้ร่วมขบวนพาแห่ไปรอบหมู่บ้าน
 และตัวอำเภอประกาศการบวชให้ผู้อื่นได้รู้ ทั้งยังแสดงถึงความมีฐานะของบ้านนาอีกด้วย

การบวชในปัจจุบันใช้เวลาในการบวชน้อยกว่าในอดีตเนื่องจาก ตัวนาเองซึ่ง
 เป็นวัยทำงานหรือวัยกำลังศึกษา มีภาระกิจไม่สามารถบวชอยู่ได้นาน การบวชเริ่มที่ 3 วันเป็น
 อย่างน้อย แล้วเพิ่มเป็น 5 วัน 7 วัน 9 วัน 11 วัน 15 วัน หรือ 1 เดือน แต่ส่วนใหญ่จะนิยมบวช
 กันระหว่าง 7 วันถึง 1 เดือน เป็นอย่างมาก หลังจากครบแล้วก็จะลาสิกขากลับไปประกอบ
 ภาระกิจตามเดิมต่อไป

15. การทำพิธีบุญเปื่องในวันสำคัญทางศาสนา

ชาวไทยพวนบ้านกล้วย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือเอาพุทธศาสนาเป็นศาสนา
 ประจำกลุ่มชาติพันธุ์มานานแล้ว ดังนั้นจึงต้องมีการประกอบพิธีกรรมตามแนวทางแห่ง
 พุทธศาสนา ดังเช่นพุทธบริษัททั่วไป ในพุทธศาสนาได้มีวันสำคัญที่เกี่ยวข้องเนื่องกับเหตุการณ์ที่
 สำคัญกับทางศาสนา ซึ่งหากทำบุญในช่วงเวลาดังกล่าวชาวไทยพวนเชื่อกันว่าจะได้รับบุญกุศล
 มากกว่าการทำบุญในช่วงเวลาอื่นใด การทำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในวัน
 สำคัญทางศาสนาได้แก่ การทำบุญในวันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา และวันเข้าพรรษา

การทำพิธีกรรมในอดีต ของวันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา และวันเข้าพรรษา มีดังนี้

15.1 ทำบุญวันมาฆบูชา

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ชาวพวนบ้านกล้วยยึดถือ โดยมีมูลเหตุตาม
 ทศชาติกว่า เมื่อครั้งอดีตกาลในขณะที่ยังเด็ก พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงประทับอยู่
 ณ เวฬุวนาราม ในครั้งนั้นก็ให้มีพระสงฆ์อยู่ 2 กลุ่ม คือ บุราณขฤถ์ มีจำนวนพระสงฆ์ 1000 รูป
 และ ปริพาชก เป็นอีกกลุ่มหนึ่งมีจำนวนพระสงฆ์ 250 รูป พระสาวกของพระองค์ทั้งสองจำนวนนี้
 ต่างฝ่ายต่างก็ได้พากันเดินทางเข้ามาเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยพร้อมกันอย่างไม่เคย
 ได้นัดหมายกันแต่ประการใด เพื่อจะมาฟังพระธรรมเทศนาโดยที่พระองค์ท่านมิได้มีพุทธปฏิภาให้

พระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายนั้นมาเฝ้าเลย และพระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายนั้นรวมทั้งสองฝ่ายเป็นจำนวนถึง 1250 รูป จึงได้มีความศรัทธาธาอุปลมบทยอยู่ในสำนักของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยที่พระองค์ก็ทรงอนุญาตและทรงบวชให้ด้วย เอหิภิกขุอุปสัมปทา ด้วยเหตุอย่างนี้จึงเรียกได้ว่า ในเมื่อผู้ใดได้มีพุทธปฏิภาว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา จากพระองค์แล้ว ก็จะได้ชื่อว่าผู้นั้นกลายเป็นพระภิกษุสงฆ์โดยชอบธรรมและถูกต้องแล้ว จะได้ต้องทำพิธีในการบวชอีกต่อไป และอีกอย่างหนึ่ง พระสงฆ์ดังกล่าวทั้งหมด 1250 องค์นั้นก็ได้รับรทพระอรหันต์ปฏิสัมภิทาญาณกันแล้วทั้งหมด คำว่า พระอรหันต์ปฏิสัมภิทาญาณ ก็แปลว่า เป็นที่พ้นจากกิเลส ประกอบไปด้วยองค์ 4 คือ

1. อรรถปฏิสัมภิทา แปลว่า ปัญญาที่แตกฉานในเนื้อความ
2. ธรรมปฏิสัมภิทา แปลว่า ปัญญาที่แตกฉานในคำสอนของพระพุทธเจ้า
3. ปฏิภาณปฏิสัมภิทา แปลว่า ปัญญาที่แตกฉานในการโต้ตอบคล่องแคล่วไม่ติดขัด

ชัด

4. นิรุติปฏิสัมภิทา แปลว่า ปัญญาที่แตกฉานในคำพูดไม่ติดขัด ฐูลของภาษาโดยแท้จริง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโอวาทพระปาติโมกข์ ท่ามกลางหมู่สงฆ์สันนิบาตเป็นครั้งแรก ในวันที่พระสงฆ์ได้มาประชุมกันโดยบังเอิญ แล้วให้ผู้เข้าฟังนำเอาไปปฏิบัติเพื่อจะได้นำเอามาจรจรโรงพระพุทธศาสนา ให้ดำรงคงอยู่และเจริญยิ่งยาวนานสืบต่อไป ตามคำที่เรียกว่า จาตุรงคสันนิบาต นั้น เมื่อได้แยกศัพท์ออกมาแล้วก็จะแปลได้ดังนี้คือ

จาตุร	แปลว่า	4
องค์	แปลว่า	ส่วน
สันนิบาต	แปลว่า	ประชุม

เมื่อรวมกันแล้ว คำว่า จาตุรงคสันนิบาต ก็แปลว่าการประชุมด้วยองค์ 4 คือ

1. ในวันที่กล่าวถึงนี้มีพระอรหันต์ สาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจำนวน 1250 รูป มาประชุมพร้อมเพรียงกันที่เวฬุวันวิหาร ภายในกรุงราชคฤห์ โดยที่มิได้มีการนัดหมายล่วงหน้ากันมาก่อนเลย

2. พระสงฆ์ทั้งหลายเหล่านั้นก็ล้วนได้รับการอุปสมบทจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง

3. พระสงฆ์ทั้งหลายเหล่านี้ทุกองค์ ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ครบถ้วนแล้วด้วยกัน

ทั้งนั้น

4.วันนั้นเป็นวันมาฆบูชา คือมีพระจันทร์เต็มดวงโคจรเข้าเสวยผ่านดาวฤกษ์ที่ชื่อ ว่า มาฆะ

สำหรับวันมาฆบูชา ก็มีกำหนดตรงกับวันเพ็ญกลางเดือน 3 และส่วนใหญ่ก็มักที่จะต้องตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ของทุกๆปี ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 เป็นประจำ ถ้าหากว่าเป็นปีอธิกมาสที่เรียกว่าปีใดที่มีเดือน 8 สองหน วันมาฆบูชาก็จะต้องเลื่อนไปเป็นกลางเดือน 4 และในอีกความหมายหนึ่งที่เรียกว่า มีความสำคัญทางศาสนาก็คือ วันมาฆบูชานี้จะถือได้ว่าเป็นวันที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านทรงปลงอายุและสังขารเพื่อจะเสด็จดับขันธเข้าสู่พระปรินิพพาน คำว่ามาฆบูชาจึงได้แยกออกไปได้ดังนี้ คือ มาฆะ แปลว่า เดือนสาม ทางจันทรคติจะเรียกว่า มาฆะมาส หรือ มาฆบูชา จากตรงคสันนิบาต การที่ทางโหราศาสตร์ได้เรียกว่า มาฆะ นั้น ก็ได้เกี่ยวเนื่องมาจากชื่อของดาวฤกษ์กลุ่มหนึ่ง ตามภาษาชาวบ้านก็เลยเรียกกันว่า ดาวสิงห์ หรือดาว วานร และ ดาวงู พวกโหรทั้งหลายจึงพากันเรียกว่า สิงโต คือราศีสิงห์ จะมีชื่อเรียกเรียงกันไป ตามลำดับฤกษ์ของโหรก็จะนับได้เป็นฤกษ์ที่ 10 มีชื่อเรียกว่า ทริโก ตามกำหนดเวลาในระยະที่ พระจันทร์ได้โคจรมาอยู่ตรงมาฆฤกษ์ ก็เรียกกันว่า พระจันทร์เสวยมาฆฤกษ์ ถ้าหากว่าวันดังกล่าววันนั้นมีความบังเอิญที่พระจันทร์เต็มดวง และเป็นวันกลางเดือนพอดี กำลังเสวยมาฆฤกษ์อยู่ด้วย ก็จะเรียกกันทั่วไปว่า มาฆบูรณมี ในเวลาเช่นนี้ ถูกกำหนดตามจันทรคติกาล ก็คือกลางเดือน 3

พิธีที่ชาวไทยพวนบ้านกล้วยยึดถือปฏิบัติ จะเริ่มจากในช่วงเช้าก็มักจะพากันไปทำบุญตักบาตรกันตามวัด หรือ ตามสถานที่ต่างๆ ได้จัดให้มีงานการทำบุญตักบาตรนี้ขึ้นมา หรือบางคนก็ได้จัดนำอาหารไปถวายพระที่วัด แล้วก็ได้รับศีลฟังพระธรรมเทศนากันอย่างเนืองแน่นในแต่ละวัด พอถึงเวลากลางคืนของวันมาฆบูชา ชาวบ้านกล้วยจะนำเอาดอกไม้ ธูป เทียน เครื่องสักการะพระรัตนตรัย พากันไปประชุมพร้อมเพรียงอยู่ที่วัด เพื่อจะได้ทำพิธีกรรมทางศาสนาพร้อมกันกับพระสงฆ์

หลังจากนั้นพระสงฆ์ก็จะแสดงพระธรรมเทศนาจากตรงคสันนิบาตโปรดบรรดาศาสนิกชนทั้งหลายที่พร้อมใจกันมาร่วมในงานพิธีกับทางวัด เพื่อที่จะได้มอบผลบุญกุศลให้กับผู้ที่ได้เข้าร่วมพิธีโดยทั่วถึงกัน จะได้ระลึกถึงในความดีงามหรือคุณงามความดีของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้มากยิ่งขึ้น ไปอีกจะได้บังเกิดจิตเลื่อมใสศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาให้ยาวนาน หลังจากที่ได้ฟังพระธรรมเทศนาเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็จะทำพิธีทักษิณาวรรตพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อไป ด้วยการเวียนเทียนพร้อมๆกัน 3 รอบพระอุโบสถ ครั้นกระทำการประทักษิณ

พิธีเสร็จแล้ว ก็นำดอกไม้ธูปเทียนไปปักบูชาตรงหน้าพัทธสีมาหน้าพระอุโบสถหรือในสถานที่ปักธูปเทียนที่ทางวัดจัดเอาไว้รับรองก็ได้ ให้อาหารพระรัตนตรัยอีกครั้งหนึ่งแล้วอธิษฐานขอในสิ่งที่มุ่งมั่น ด้วยจิตใจที่แน่วแน่ในสิ่งที่เป็ยสิริมงคล ให้ทรงโปรดประทานพระพรมาให้ล้นปรารถนา เพียงเท่านั้นก็เป็นอันเสร็จพิธี จึงแยกย้ายกันกลับ

15.2 ทำบุญในวันวิสาขบูชา

วิสาขมาส และอีกชื่อหนึ่งก็คือ โทศขมาส เป็นคำที่เรียกขานกันในทางจันทรคติ และคำว่า วิสาขะ หรือ โทศขะ รวมกันแล้วแปลว่า เดือน 6 วันวิสาขบูชานี้เป็นวันที่มีความสำคัญสูงสุดสำหรับชาวพุทธทั่วไปเนื่องจากมีความสำคัญเกี่ยวกับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันของชาวพุทธทุกวันนี้ คือเป็นวันที่พระองค์ได้ ประสูติ ตรัสรู้ และเสด็จเข้าพระปรินิพพาน พร้อมกันทั้งสามอย่างในวันเดียวกันนี้ แต่ทว่าต่างปีกันเท่านั้น คือตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือในวันเพ็ญกลางเดือน 6 การบูชาสักการะของชาวพุทธบ้านกล้วยจะจัดเป็นประเพณีนิยมทุกปี

สำหรับพิธีทางการศาสนาในวันเพ็ญกลางเดือน 6 นี้ ที่เรียกว่าวันวิสาขบูชา ในบางปีก็อาจจะไม่แน่นอน เพราะในบางปีอาจจะมี อธิกมาส คือในปีดังกล่าวจะมีเดือน 8 สองหน วันวิสาขบูชาจึงต้องเลื่อนออกไป เป็นกลางเดือน 7 เพราะว่าจะต้องกำหนดเอาฤกษ์ตามนิมิตรที่หมาย ในการที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ นิพพาน ในขณะนั้นพระจันทร์จะต้องอยู่ตรงกับดาวฤกษ์ ซึ่งจะเรียกกันตามชื่อว่า พระจันทร์เข้าเสวยฤกษ์วิสาขฤกษ์ ในวันดังกล่าวจะต้องเป็นวันเพ็ญกลางเดือนที่มีพระจันทร์เต็มดวง แต่เวลาที่พระจันทร์ได้โคจรเข้ามาบรรจบครบรอบอยู่ดาววิสาขะนั้น จะไม่ตรงกับวันเพ็ญกลางเดือน 6 ทุกปีไป ตามปกติที่มีกำลังเข้าอยู่แล้ว ก็นานๆ หนักเข้าก็เลยยิ่งเพิ่มความช้ามากเข้าไปอีกถึงหนึ่งเดือนเต็ม ก็เลยมีวันวิสาขบูชาเป็นกลางเดือน 7

พิธีการทางศาสนาของชาวไทยพวนบ้านกล้วยที่เคร่งครัดในพระพุทธศาสนาได้จัดพิธีเนื่องในงานวันวิสาขบูชาด้วยการทำบุญตักบาตรกันที่วัดบ้านกล้วย หรือวัดกัทลิวานาราม หรือวัดอื่นๆ ที่สะดวก ในตอนเช้า พร้อมทั้งนำเอาเครื่องสักการบูชา เช่น ดอกไม้สด ดอกไม้แห้ง ธูป เทียน ไปทำพิธีในวันวิสาขบูชา เมื่อผ่านจากการทำบุญตักบาตรในตอนเช้าแล้ว ตอนบ่ายก็มักจะได้รับฟังพระธรรมเทศนาจากพระสงฆ์ และในตอนค่ำก็จะทำพิธีในการแห่เทียนทักศิณาวัญเวียนรอบพระอุโบสถ 3 รอบ ให้ภาวนาพระพุทธรูปในรูปที่หนึ่ง ภาวนาพระธรรมในรูปที่สอง

ภาวนาพระสังฆคุณในรอบที่สาม เกิดเป็นสมาธิในขณะที่กำลังเดินเวียนเทียนรอบโบสถ์อยู่นั้น เมื่อครบ 3 รอบแล้ว ก็เข้าไปรวมกันในพระอุโบสถเพื่อจะฟังธรรมต่อไป ก็เป็นอันว่าเสร็จสิ้นตามพิธีการทางศาสนาในวันวิสาขบูชาอย่างถูกต้องและเป็นมงคลกับชีวิตและครอบครัวของชาวบ้าน

15.3 ทำบุญในวันเข้าพรรษา

ไทยพวนบ้านกล้วย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยึดถือการทำนาปลูกข้าวมาช้านาน การปลูกข้าวนี้จะมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา คือ ในวันขึ้น 14-15 ค่ำ และวันแรม 1 ค่ำเดือน 8 ของทุกๆปี ชาวบ้านกล้วยจะมีการทำบุญในวันเข้าพรรษา ที่วัดบ้านกล้วย ตามปกติจะทำบุญกัน 2 วัน คือวันขึ้น 15 ค่ำ และวันแรมค่ำหนึ่งเดือน 8 เท่านั้น วันเริ่มต้นในการทำบุญจะเริ่มจากการถวายอาหารคาวหวานกันธรรมดา บางปีก็จะจัดให้มีมหรสพมาแสดงเป็นการฉลองในงานเข้าพรรษานี้ และพอถึงวันรุ่งขึ้น 15 ค่ำ ก็จะต้องมีการทำบุญตักบาตร ถวายกระຈาดกระบุงกันในวันนี้ และในวันแรม 1 ค่ำ ก็ทำบุญตักบาตรกันอีก 1 วันเป็นวันสุดท้าย หลังจากพระฉันเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ถวายผ้าอาบน้ำฝนและเทียนจำนำพรรษา พร้อมทั้งจัดขบวนแห่เทียนประจำพรรษาเข้าสู่พระอุโบสถ ก็เป็นอันเสร็จพิธีการไปทำบุญที่วัดและทำบุญตักบาตร รับผิดชอบ ฟังธรรม

มูลเหตุที่มีวันเข้าพรรษา และความสำคัญ ปรากฏในตำนานชาดก ว่า เมื่อสมัยโบราณ ในครั้งพระพุทธกาล บรรดาพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายโดยทั่วไปรวมทั้งพระอรหันตสาวก พร้อมทั้งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เคยมีการจำพรรษากันมาก่อนเลย ทั้งพระอรหันตสาวก และพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายต่างก็มีได้ด้วยกันเป็นที่ ก็เนื่องจากว่าต่างฝ่ายต่างก็ได้กระทำสังฆกิจเที่ยวจาริกภิกขาจารไปตามสถานที่ต่างๆ เพื่อเป็นการโปรดสัตว์และเทศนาแสดงธรรมสั่งสอนพุทธบริษัทให้ตั้งอยู่ในพุทธโอวาทขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีศีล มีสัจจะ เคารงครัดอยู่ในธรรมคุณโดยทั่วถึงกัน

และในกาลต่อมาในภายหลัง พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์ได้เริ่มขยายแผ่ไปศาลกว้างออกไปมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ พระอรหันตสาวกและพระอัครสาวกทั้งหลายก็ยิ่งทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ พระภิกษุทั้งหลายในเวลานั้นก็ได้ปล่อยปละละเลยในสังฆกิจแต่อย่างใด ยังเที่ยวจาริกไปเที่ยวโปรดสรรพสัตว์ทั่วไปไม่มีการหยุดยั้ง ไม่ยอมให้ขาดในสังฆกิจ แม้กระทั่งวันตฤต (ฤดูฝน) ก็ไม่ยอมหยุด

ด้วยเหตุนี้เอง บรรดาสัตว์เล็กๆทั้งหลาย เช่น มด ปลวก และ แมลงต่างๆ ต้องถูกพระภิกษุสงฆ์เหยียบย่ำจนถึงตายไปเป็นจำนวนมากภายในฤดูฝน ชาวบ้านกลัวจึงได้พากันตำหนิตติชนพระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นว่าประพฤติดนไม่ได้อยู่ในกิจอันสมควรแก่พระศาสนาจนกระทั่งคำติเตียนของชาวบ้านได้ทราบเข้าไปถึงของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า พระองค์จึงได้ทรงเรียกประชุมสงฆ์ โดยการตรัสอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายเข้าอยู่เป็นที่เพื่อจำพรรษาในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 มีชื่อเรียกว่า ปุริมิกพรรษา คือจะกำหนดให้เรียกกันให้ถูกต้องว่า พรรษาแรก และในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 9 ก็มีความหมายในการเข้าอยู่จำพรรษาอีกเช่นเดียวกัน เรียกว่า ปัจฉิมิกพรรษา คือ จะกำหนดให้เรียกกันให้ถูกต้องว่า พรรษาหลัง ความหมายก็คือว่า การที่พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายจะเข้ามาอยู่เป็นที่เพื่อจำพรรษามีอยู่ 2 จังหวะ ที่ได้แบ่งแยกกันออกไปดังกล่าวก็คือ ถ้าหากพระภิกษุสงฆ์องค์ใดจะเข้าพรรษาในปุริมิกพรรษาไม่ทันก็ให้รอคอยไปเข้าพรรษาหลังได้ คือ ปัจฉิมิกพรรษา ในกลางเดือน 9 ได้อีก โดยที่จะไม่เป็นการขาดพรรษาแต่อย่างใดและไม่ผิดวินัยสงฆ์ ไม่ต้องอาบัติข้อใดๆ ทั้งนี้ด้วย แต่ว่าในการที่มีเจตนาจะเข้าจำพรรษาทั้ง 2 รูป แบบนี้ก็ต้องจำพรรษาอยู่โดยตลอดให้ครบถ้วนบริบูรณ์ถึง 3 เดือนเต็ม ถ้าหากว่าพระภิกษุสงฆ์รูปใดขาดพรรษา หรือว่าอยู่จำพรรษาไม่ครบ เช่น การออกจากอาราม หรือวัด และสำนักสงฆ์ ไปแล้วกลับไม่ทันภายในคืนวันจนกระทั่งถึงเวลาที่พระอาทิตย์ขึ้นในรุ่งขึ้น ก็จะต้องถือว่าพระภิกษุรูปนั้นได้ขาดพรรษา และมีหน้าข้ายังต้องอาบัติลงไปทันที จะเข้าร่วมสังฆกรรมในพิธีรับอนุโมทนาในการทอดผ้าพระกฐินไม่ได้เลย ถือว่าต้องหมดสิทธิ์ลงไปทันที

แต่ในทางพระพุทธศาสนาก็ยังมิข้อยกเว้นให้พระภิกษุไม่ต้องอยู่จำวัดในช่วงเข้าพรรษาคือ พระสังฆราชเจ้าได้ทรงผ่อนผันบางประการ เช่น สัตตทาหิจ คือกิจอันสำคัญยิ่งที่จะพึงอนุญาตให้ได้เพียงแค่ 7 วัน และก็มีได้อนุญาตให้เกินกว่า 7 วัน ถ้าหากว่าภิกษุสงฆ์องค์ใดออกไปจากวัด จากอารามจากสำนักสงฆ์ ที่ตนเองได้กำหนดกิจสัตตทาหิจไปด้วยแล้ว หรือที่สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงอนุญาตให้เอาไว้เกินกว่า 7 วัน ให้ถือว่าขาดพรรษา จะต้องอาบัติทุกกฏ

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบันของ วันมาฆบูชา , วันวิสาขบูชา , วันเข้าพรรษา

ชาวไทยพวนบ้านกล้วยได้รับเอาพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำท้องถิ่นมานานแล้ว ชาวไทยพวนบ้านกล้วยยังคงยึดมั่นในหลักคำสอน การทำบุญตักบาตร อุทิศส่วนกุศลในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ชาวไทยพวนใหญ่ยึดถือ ทุกครั้งที่เป็นวันสำคัญทางศาสนา ชาวไทยพวนบ้านกล้วยก็จะตื่นแต่เช้า ทำ

อาหารอย่างพิถีพิถัน เสร็จแล้วอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ นำอาหารที่ปรุงเสร็จ พร้อม ผลไม้ รูปเทียน พร้อมใจกันไปที่วัดบ้านกล้วย นำอาหารทั้งคาวและหวาน ร่วมทำพิธีกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา ทำบุญตักบาตร รับฟังพระธรรมเทศนา กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้ผู้อื่น รับประทานอาหารร่วมกัน และปฏิบัติตามพิธีกรรมเฉพาะของแต่ละวันสำคัญ พิธีกรรมทางศาสนาพุทธนี้ ชาวไทยพวนบ้านกล้วยนิยมปฏิบัติมากกว่าพิธีกรรมที่เป็นพิธีกรรมเฉพาะของชาวไทยพวนบ้านกล้วยแท้ อันก็เนื่องมาจาก ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติของไทย ประกอบกับพิธีกรรมส่วนใหญ่ของชาวไทยพวนบ้านกล้วย เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผี ชาวไทยพวนบ้านกล้วยรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจ จึงยอมรับการถ่ายทอดแต่เพียงระบบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ พิธีกรรมทางศาสนาพุทธ จึงยังคงมีอยู่ และคงอยู่ต่อไป

16. พิธีทำบุญในวันสารทพวน

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

ตามคำที่เรียกขานกันว่า สารท นั้นจะแปลได้ว่า ฤดูใบไม้ร่วง แต่เดิมโบราณกาลในการทำบุญวันสารทไทยนี้ก็ได้มีการกำหนดการตรงกับในวันสิ้นเดือน 10 ตามปฏิทินไทย หรือถ้าจะเทียบกับเดือนหลวงก็จะต้องเป็นเดือนกันยายน ในประเพณีวันสารทไทยนี้ พุทธศาสนิกชนชาวไทยพวนบ้านกล้วยทั้งหลายก็จะทำการกวาดกระยาสารท ซึ่งก็จะกวาดกันล่วงหน้า 3 วัน ถึง 1 สัปดาห์ แล้วก็พาเขาไปทำบุญตักบาตรที่วัดในวันที่กำหนด บางวัดหรือบางแห่งก็ทำบุญกันเพียง 2 วัน คือวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 กับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 11 เป็นส่วนใหญ่ และบางวัดหรือบางแห่งก็อาจจะทำกันถึง 3 วัน คือ เพิ่มวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 เข้าไปอีก 1 วัน หรืออาจจะเป็นวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 11 ก็มีเหมือนกันและบางวัดหรือบางแห่งก็อาจจะทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 15 ค่ำ เดือน 10 อีกเช่นเดียวกัน แต่ว่ามีจุดมุ่งหมายในการทำบุญในรูปแบบเดียวกัน ในเมื่อได้ทำบุญกันเสร็จแล้วส่วนใหญ่ก็มักจะมีการนำเอากระยาสารทไปเทแขวแจกจ่ายตามบ้านที่เคารพนับถือ หรือพวกญาติๆ ให้ทั่วหน้ากันตามประเพณีโบราณที่บรรพบุรุษได้ทำกันมาอย่างต่อเนื่อง และในด้านของประเพณีการทำบุญในวันสารทไทยนี้ ตามตำนานได้กล่าวเอาไว้ว่า ได้มีประเพณีนิยมกันมานานแล้ว ซึ่งได้เกิดขึ้นในครั้งพุทธกาล ได้สืบเนื่องประเพณีมาจากพราหมณ์ โดยเฉพาะพวกพราหมณ์ ถือกันว่าเป็นการทำบุญในเวลาที่ดินข้าวกำลังออกรวงมาเป็นน้ำนม ตามประเพณีที่ได้จัดการทำบุญกุศลพิธีขึ้นมากเพื่อจะเป็นการรับขวัญแม่พระโพสพไปในตัวอีกด้วย และก็ยังให้เป็นฤกษ์สิริมงคลแก่ต้นข้าวที่ปลูกอยู่ในนาอีกด้วย

สำหรับในการกระทำพิธีทางพระพุทธศาสนา ก็จะถือว่าเป็นการทำบุญ เพื่อจะแสดงในความยินดีว่า วัน เดือน ปี ได้ล่วงไปแล้วด้วยความสวัสดิมีชัย จึงได้นัดหมายกันทำพิธีกวณกระยาสาธิตเพื่อจะได้นำเอาไปทำบุญถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และทั้งยังเป็นการทำบุญเพื่อจะอุทิศส่วนกุศลผลบุญให้แก่บรรพบุรุษและญาติพี่น้องผู้ที่ได้ล่วงลับดับขันธืไปแล้วโดยทั่วถึงกันอีกด้วย ตามลัทธิเก่าๆ ของพราหมณ์ ก็ยังได้กล่าวถึงพิธีสารีไทย อีกว่า ในเดือน 10 พวกพราหมณ์ที่ได้รับเครื่องไทยทานตามพิธีสารีก็จะทำระการลอยบาป ในเมื่อถึงวันขึ้น 14 -15 ค่ำ และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 พวกพราหมณ์ ก็จะพากันไปบูชาองค์พระผู้เป็นเจ้าในเทวสถานต่างๆ พร้อมกันนั้นก็ยังสามารถนำปัญจมหานทีในชั้นธลาครไปที่ทำน้ำ แล้วต่อจากนั้นก็จะมีอันอ่านพระคิวนนต์ถึง 3 ครั้ง พร้อมทั้งยังได้ล้างน้ำในภาชนะนั้นลงไปลงในน้ำ ซึ่งสมมุติให้เป็นน้ำมนต์ทั้งหมดแล้ว พวกพราหมณ์ทั้งหมดก็ได้ลงไปอาบน้ำดำหัว ลายยวม .สระผม และขัดสีร่างกายให้สะอาด เสร็จแล้วจึงขึ้นมาจากน้ำผัดเปลี่ยนผ้าถุงผ้าห่มใหม่ เอาผ้าเก่านั้นทิ้งลงบนแพหยวกกล้วย หรือขอนไม้ให้ลอยไปตามลำน้ำ แล้วก็ได้อ่านมนต์ลอยบาป บอกรวมบริสุทธิต่อองค์พระแม่คงคา เสร็จแล้วจึงไปรับเครื่องไทยทานในพิธีสารีนั้นได้

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

พิธีสารีในทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยพวนบ้านกล้วย ชาวบ้านกล้วยที่นับถือพระพุทธศาสนาก็มักจะนำเอาเครื่องไทยทานในการทำบุญในวันประเพณีสารีไทยมาถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะพวกที่ได้นับถือทั้งสองอย่างก็จะทำบุญแก่พระภิกษุสงฆ์ และก็จะทำบุญให้กับพราหมณ์ดังกล่าวด้วย ในสมัยอดีตและสมัยปัจจุบันทุกวันนี้พวกที่มีชื่อเรียกกันว่าพราหมณ์มักจะมีเหลื่ออยู่เป็นส่วนใหญ่ และก็ไม่เห็นว่าใครจะทำบุญสารีถวายให้ แต่พิธีในวันสารีนี้ก็มิใช่จะกวณกระยาสาธิตกันเพียงอย่างเดียวตั้งแต่ครั้งสมัยโบราณ ก็คงจะมีการปฏิบัติกันตามลัทธิดั้งเดิมของพราหมณ์ ให้มีพิธีที่สืบเนื่องกันมาถึงทุกวันนี้ คือ พิธีการกวณข้าวทิพย์ (มธุปายาส) หรือเรียกกันว่า กวนข้าวยาคุ

เมื่อถึงวันทำบุญสารี ชาวบ้านกล้วยจะมาประชุมพร้อมเพรียงกันเพื่อจะจัดกระทำพิธีเกี่ยวกับทางพระพุทธศาสนา ด้วยการถวายอาหารบิณฑบาต ชาวบ้านกล้วยบางกลุ่มที่มีความเชื่อมั่นแบบเก่า คือ พิธีการในสมัยโบราณ ส่วนใหญ่ก็มักจะกวณแต่กระยาสาธิตกันเพียงอย่างเดียวเท่านั้น และในบางกลุ่มก็จะจัดกระทำพิธีในการกวณข้าวทิพย์ (ข้าวมธุปายาส หรือข้าวยาคุ) ที่ผสมน้ำผึ้งและน้ำตาลถูกต้องตามหลักพิธีการและพร้อมด้วยอาหารคาวหวานอย่างอื่นๆ นำไปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ในวันทำบุญสารีไทย โดยถวายพระทั้งวัดให้ครบถ้วน

พร้อมทั้งสามเณรและนางชี แล้วต่อจากนั้นก็จะต้องจัดทำให้มีพิธีบังสุกุลอุทิศส่วนกุศล ส่งผลบุญไปให้ญาติทั้งหลาย ผู้ที่ตายไปแล้วด้วย

17. ทำบุญในวันธรรมสวนะ และอุโบสถศีล

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

การทำบุญในวันธรรมสวนะ นั้น เป็นข้อปฏิบัติของชาวไทยพวนบ้านกล้วยมาช้านานแล้ว คำว่า ธรรม ก็คือคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สวนะ ก็คือการรับฟังเมื่อนำเอาเข้ามารวมกันก็จะต้องเป็นคำว่า ธรรมสวนะ ก็จะแปลได้ว่าการสดับรับฟังพระธรรมเทศนา ตามจุดมุ่งหมายก็คือ วันธรรมสวนะ เป็นวันที่ทางวัดได้มีกำหนดการเอาไว้ล่วงหน้าให้ชาวบ้านกล้วยและพุทธบริษัททั้งหลายพากันไปประชุมเพื่อจะได้สดับรับฟังพระธรรมเทศนา หรือตามภาษาชาวบ้านกล้วยทั่วไปเรียกว่า ไปฟังเทศน์ หรือนอกจากนั้นก็จะเป็นการประชุมเพื่อสนทนาธรรมกัน และในวันพระของทางพระพุทธศาสนาก็ยังได้เรียกกันมาตั้งแต่ไหนแต่ไรว่าวันอุโบสถศีล ซึ่งจะถือว่าเป็นวันจำศีลของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร พราหมณ์ ชี และอุบาลก อุบาลิกาโดยทั่วไป ซึ่งตามปกติวันธรรมสวนะนั้นก็จะตรงกับวันขึ้น 8 ค่ำ 15 ค่ำ และแรม 8 ค่ำ แรม 14 ค่ำ หรือแรม 15 ค่ำ ของทุกๆเดือน ก็จะนับกันตามจันทรคติ และถือเป็นประเพณีที่นิยมสืบเนื่องกันมาแต่เมื่อครั้งพระพุทธกาล สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประชุมสาวกเพื่อจะได้อบรมสั่งสอนพระธรรม การประชุมพระภิกษุสงฆ์ในกลุ่มที่เป็นพระสาวกของพระพุทธองค์นั้นก็ได้นัดหมายไปประชุมโดยพร้อมเพรียงกันในพระอุโบสถ แล้วก็มีพระภิกษุสงฆ์ผู้ใดอาวโธแก่พรรษาเป็นผู้สวด พระปาติโมกข์คาถา พระภิกษุสงฆ์ทุกรูปก็ต้องอยู่ในการสำรวม นั่งพับเพียบรับฟังศีลจนกระทั่งครบถ้วนรวมทั้ง 227 ข้อ

สำหรับพิธีทางศาสนาของชาวบ้านกล้วยโดยทั่วไป ชาวพุทธศาสนิกชนก็จะไปร่วมกันทำบุญตักบาตรที่วัดใกล้บ้าน หรือจะเป็นวัดใดก็ตามที่ชาวบ้านกล้วยมีความสะดวกในการไปและสบายใจในการทำบุญ พร้อมทั้งถวายอาหารคาวหวานแก่พระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งรับศีลฟังธรรมให้เป็นลำดับไปในวัดที่ไปนั้น สำหรับในวันพระหรือวันธรรมสวนะนี้ชาวบ้านกล้วยทั้งหลายก็จะละเว้นจากอบายมุขต่างๆ ละเว้นในการประพฤติกฎนียกัณฑ์ที่เป็นบาปทุกอย่าง การสมาทานรักษาศีลในวันนี้ก็จะมีศีล 5 และศีล 8 ซึ่งเป็นศีลอุโบสถของทายกทายิกา จะมีการทำวัตรสวดมนต์กันทั้งเช้าและเย็น ต่อจากนั้นพระสงฆ์ก็จะได้แสดงพระธรรมเทศนาหรือแสดงพระธรรมสากัจจา เป็นการสนทนาธรรมวิสาสะกันในรูปลักษณะของทางธรรม ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟังตามแนวทางของพระศาสนาแต่ตั้งเดิมมา

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบัน

การประกอบพิธีกรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันส่วนใหญ่จะคล้ายกันคือ ชาวบ้านจะตื่นแต่เช้า หุงหาอาหาร ทำกับข้าว จัดสำหรับ อานน้ำ แล้วมาร่วมทำบุญใส่บาตรที่วัดบ้านกล้วยหรือวัดอื่นที่ชาวบ้านกล้วยสะดวก หลังจากนั้นก็รับฟังพระธรรมเทศนา กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย รวมถึงการรักษาศีล จะแตกต่างกันที่ชาวไทยพวนบ้านกล้วยบางส่วนที่เป็นวัยรุ่นหนุ่มสาวมีความจำเป็นต้องออกหางานประเภทรับจ้างภายในตัวเมืองหรือโรงงานอุตสาหกรรมมาใช้จ่ายภายในครอบครัว กลุ่มคนดังกล่าวจึงไม่สามารถพบเห็นการทำบุญภายในหมู่บ้านมากนัก คงจะพบเห็นเฉพาะผู้สูงอายุ หรือ ชาวบ้านที่มีงานภายในหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ แต่ทั้งนี้บุคคลเหล่านั้นก็ได้ทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาเมื่อมีโอกาส เนื่องจากยังมีความเชื่อในพุทธศาสนา

18. พิธีเลี้ยงปู่ตา หรือพิธีเลี้ยงบ้าน

การประกอบพิธีกรรมในอดีต

ปู่ ในความหมายของชาวไทยพวนบ้านกล้วย หมายถึง คนสองจำพวกที่เป็นบรรพชนของชาวไทยพวนบ้านกล้วย คำว่า ปู่ หมายถึงปู่และย่า ที่เป็นพ่อแม่ของพ่อ ส่วนคำว่าตา หมายถึงตาและยายที่เป็นพ่อแม่ของแม่ เมื่อบรรพบุรุษของสายนี้ล่วงลับไปหลายชั่วอายุคนจนไม่สามารถที่จะจำชื่อได้ลูกหลานรุ่นหลังๆจึงเรียกเป็นกล่าววว่า ปู่ตา

ชาวไทยพวนบ้านกล้วย กระทำพิธีกรรมการเลี้ยงปู่ตาเพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เพราะเมื่อปู่ตามีชีวิตอยู่นั้น ได้สร้างคุณงามความดีให้กับลูกหลานและสังคมมากมายหลายประการ เช่น การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี ละมดธาธารณะสมบัติไว้เพื่อลูกหลาน เพื่อแสดงถึงความกตัญญูกตเวที จึงมีการเลี้ยงปู่ตาสืบต่อกันมา แต่หากไม่เลี้ยงปู่ตาก็จะเกิดอาเพศ ทำนาไม่ได้ เกิดภัยพิบัติ เช่น นาจะล้ม แฉ่ง และเกิดสิ่งอัปมงคลต่างๆขึ้นภายในหมู่บ้าน

การเลี้ยงปู่ตา ชาวบ้านกล้วยจะกระทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน กำหนดเวลาเลี้ยงปู่ตาก็จะทำระหว่างเดือน 6-7 ชาวบ้านกล้วยจะเลี้ยงปู่ตาก่อนที่จะเลี้ยงตาแยก สถานที่เลี้ยง

มีบุญเพียงพอ แล้วเมื่อตายไปแล้วไม่มีญาติ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ซึ่งเรียกว่าผีไม่มีญาติ หรือ ผียาเจียง การทำพิธีนี้จะทำเพื่อไล่ผีไม่มีญาติ ที่อาจสิงสถิตอยู่ภายในบ้าน หรือบริเวณหมู่บ้าน ให้ไปสถิตอยู่ในวัด โดยพิธีจะกระทำ ในวันแรม 5 ค่ำ เดือน 9 โดยทำที่บ้านหรือวัดในวันเสาร์ทพวัน หลังจากการทำบุญเข้าที่วัดแล้ว ในตอนเย็นก็จะเริ่มพิธีไล่ผีไปวัด โดยเจ้าของบ้านจะห้ามข้าวอาหารคาวหวาน และจะเคาะเสาเรือนของตนพร้อมกับพูดว่า

“ ไปมิ่งไป ผีชกมกนั่งอยู่กลางทาง ผู้จับหางนั่งอยู่ข้างล่าง
ผีหัวข่องได้ตอง ผีหัวหนองได้ตั้ง ผีกินได้ไซร์มีชุมมอดอยาก
ไปมิ่งไป ”

จากนั้นก็นำอาหารไปวัด ลูกศิษย์วัดจะได้เป็นอาหารมือเย็น

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบันของ การเลี้ยงปู่ตา หรือพิธีเลี้ยงบ้าน และ พิธีการไล่ผียาเจียง หรือผีไม่มีญาติ

การเลี้ยงผีปู่ตา และการไล่ผียาเจียง ต่างก็เป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติต่อผี แต่มีความแตกต่างกันในลักษณะของผี กล่าวคือ ผีปู่ตา เป็นผีที่เคารพ ศรัทธาของชาวไทย เป็นการเลี้ยงขอบคุณที่ช่วยคุ้มครองปกป้อง ส่วนผียาเจียง ซึ่งเป็นผีไม่มีญาติ การประกอบพิธีเพื่อขับไล่ให้ออกจากบ้านไปหาที่อยู่ใหม่ ไม่ให้มาทำร้ายคนในครอบครัว ซึ่งแสดงว่ามีในความหมายของชาวไทยพวนมีทั้งผีที่เป็นมิตร และผีที่ไม่เป็นมิตร จึงพิธีกรรมที่แตกต่างกัน ทั้งการเลี้ยงผีปู่ตา และการไล่ผียาเจียง ต่างเป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านประพฤติดิปฏิบัติลดน้อยลง ก็เนื่องจากเหตุผลในการได้รับความเชื่อทางวิทยาศาสตร์เข้ามาสู่ชุมชน โดยเฉพาะการไล่ผียาเจียงนั้นแทบจะไม่มีผู้ใดปฏิบัติ ส่วนการเลี้ยงผีปู่ตาต่างยังมีผู้นิยมปฏิบัติกันเนื่องจากชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยึดมั่นในความกตัญญูกตเวที และความรู้สึกทางใจที่ต้องการผู้ปกป้อง จึงทำให้การนับถือผีในส่วนของพิธีการเลี้ยงผีปู่ต่ายังพอมิให้เห็นในปัจจุบัน

20. พิธีกรรมด้านการเกษตร

พิธีกรรมด้านการเกษตรของชาวไทยพวน ส่วนใหญ่แล้วจะมีความเกี่ยวข้องกับผี และเทวดาที่ชาวไทยพวนบ้านกล้วยนับถือ ผีดังกล่าวช่วยดูแล เรื่องน้ำที่จะใช้ในการเกษตร คือการทำนาให้มีอุดมสมบูรณ์ โดยการให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ให้ทำนาได้เมล็ดข้าวมาก ต้นข้าวไม่ถูกทำร้ายจากโรคนแมลง สิ่งเหล่านี้ถูกกำหนดเป็นพิธีขึ้นโดยเป็นการอ่อน

วอนให้มีหรือทวดดา ช่วยคุ้มครองให้การปลูกข้าวในนาผ่านไประบายปลอดภัย พิธีกรรมทางการเกษตร เหล่านี้ได้แก่ พิธีบุญกำฟ้า , พิธีแห่นางแมว และพิธีทำบุญลาน

การประกอบพิธีกรรมในปัจจุบันของ พิธีบุญกำฟ้า , พิธีแห่นางแมว , และพิธีทำบุญลาน

20.1 บุญกำฟ้า

“กำฟ้า” เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยพวน ที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมานาน ตั้งแต่ครั้งบรรพกาล

ไทยพวนบ้านกล้วย มีอาชีพหลักคือ การทำนา ในสมัยก่อนการทำนาต้องอาศัยธรรมชาติเพียงอย่างเดียว ชาวนาพวนบ้านกล้วยในสมัยก่อนจึงมีความเกรงกลัวต่อฟ้ามาก ไม่กล้าที่จะทำให้ฟ้าพิโรธ ถ้ามีฟ้าพิโรธนั้นย่อมหมายถึง จะไม่มีฝนตกต้องตามฤดูกาลหรือไม่ฟ้าก็จะผ่าคนตาย ความแห้งแล้ง ทุกชนิดก็จะบังเกิดขึ้นกับประชาชนโดยทั่วไป จึงต้องมีการเซ่นไหว้สักการะบูชาขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้ฟ้าพิโรธ อีกนัยหนึ่งชาวบ้านกล้วยที่ต่างก็ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รู้สึกสำนึกในบุญคุณของฟ้า ที่ให้น้ำฝน อันหมายถึงความชุ่มชื้น ความอุดมสมบูรณ์ ความมีชีวิตของคน สัตว์ หรือพืชพรรณต่าง ๆ จึงได้เกิดประเพณีกำฟ้าขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการประจบผีฟ้าไม่ให้พิโรธ และเป็นการแสดงความขอบคุณต่อเทพดาแห่งท้องฟ้าหรือผีฟ้า ดังกล่าวนั่นเอง

วันเวลาที่มีประเพณีบุญกำฟ้า เช่น ที่ปฏิบัติกันอยู่ในหมู่บ้านไทยพวน การกำหนดวันอาจแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกันภายใน 3 เดือน คือ ขึ้น 14 ค่ำ เดือนอ้าย หรือ ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 3 แต่โดยทั่วไปเป็นที่รู้กันว่า “กำฟ้า” คือ วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ทั้งนี้ เนื่องจากมีการตกลงกันในหมู่ไทยพวนทั่วไปว่า วันกำฟ้า แต่เดิมนั้นถือเอาวันที่มีผู้ได้ยินเสียงฟ้าร้องครั้งแรก ในเดือน 3 ให้เริ่มเป็นวันกำฟ้า แต่การยึดถือตามแนวนี้อาจเกิดข้อขัดแย้งกันอยู่เสมอว่าคนนั้นได้ยิน หรือได้ยินไม่ได้ ควรที่ฟ้าร้องครั้งแรกในเดือน 3 นี้ ถือกันว่า “ฟ้าเปิดประตูน้ำ” โดยมาก “กวานบ้าน” (หัวหน้าหมู่บ้าน) จะถือเอาการได้ยินฟ้าร้องของคนหูตึง ในหมู่บ้านเป็นเกณฑ์ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นเสียงฟ้าร้องดังจริงๆ จนคนได้ยินกันอย่างทั่วถึง

คำทำนายเกี่ยวกับฟ้าร้อง ที่เล่าต่อๆ กันมาว่า มีดังต่อไปนี้

1.ฟ้าร้องทางทิศเหนือ หรือตะวันออกเฉียงเหนือ ทายว่า ฝนจะดี ทำนาได้ข้าว
ปลาบริบูรณ์ ทำให้มีศรีสุข

2.ฟ้าร้องทางทิศใต้ ทายว่า ฝนจะแล้ง น้ำท่าไม่บริบูรณ์ การทำนาจะเสียหาย

3.ฟ้าร้องทางทิศตะวันตก ทายว่า ฝนจะตกปานกลาง นาในบริเวณที่ลุ่มจะดี
นาในที่ดอนมักเสียหาย

4.ฟ้าร้องทางทิศตะวันตก ทายว่า จะเกิดความแห้งแล้ง ฝนตกไม่แน่นอนข้าวจะ
ยากหมากจะแพง (หมายถึง การทำนามีนั้นจะไม่ได้ มีแต่เรื่องร้ายภัยจะคุกคามตลอดปี)

อนึ่ง ในคืนที่ได้ยินฟ้าร้องครั้งแรกในเดือน 3 นี้ ก่อนที่จะเข้านอนเจ้าของบ้านจะ
ร้องบอกแก่สัตว์เลี้ยงของตนให้รู้ตัวและสงบเสียงว่า "จ้าวควายเฮย กำฟ้าเน้อ อย่างได้อีกทีก
ครีกโครม แต่บัดนี้ไปจนรุ่งขึ้น ตะเงินตกตกดิน จึงมันเน้อ " (ยุ่ง - ล่วง , ตะเงิน - พระอาทิตย์ ,
มัน - พัน)

กิจกรรมที่ปฏิบัติกันระหว่างกำฟ้า มี 3 ประการ คือ

1.งดเว้นการทำงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำทั้งปวง

2.การทำบุญ

3.การประกอบพิธีกรรม ตั้งบายศรี บูชาฟ้า และประกาศขอพรจากฟ้า (เทพยดา
ที่รักษาท้องฟ้า)

ตามประเพณีนั้น "วันสุกดิบ" อันเป็นวันเตรียมงานตรงกับวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3
สมาชิกทุกคนในครอบครัวแต่ละครอบครัว จะช่วยกันทำข้าวปุ้น (ขนมจีน) พร้อมทั้งน้ำยา น้ำ
พริก อย่างขมิขมันส่วนอาหารหวานนั้น มีการทำข้าวหลามเผาในกระบอกไม้ไผ่อ่อน ที่ขาดไม้ได้
อีกอย่างหนึ่งคือ ข้าวเหนียวปุ้น ยัดไส้หวาน ไส้เติมทาด้วยไข่แล้วปิ้งไฟให้เหลืองเกรียม เรียกว่า
ข้าวจี เพื่อนำไปเซ่นไหว้ผีฟ้าและแบ่งกันกินในหมู่บ้านนี้เอง มิตรลหาย หน้าทีในการทำข้าว
ปุ้น ข้าวหลามและข้าวจี ตกเป็นของฝ่ายหญิง พ่อบ้านและชายหนึ่ง (อ้ายปาว) จะช่วยกันไปตัด
ไม้ไผ่อ่อนหาพินมาไว้ต้มข้าวมัน ทำข้าวหลาม เผาข้าวหลาม ข้าวหลามที่จะใช้ในพิธีบายศรี
สู่ขวัญนั้นกระทำกันที่วัด เรียกว่า "ข้าวหลามทิพย์" ผู้ใดได้กินข้าวหลามทิพย์ เชื่อว่า จะไม่ถูก
ฟ้าผ่า เมื่อเตรียมอุปกรณ์การเผาข้าวหลามครบแล้ว ในตอนบ่ายต่างก็อาบน้ำ แต่งตัว หวีหัว
ประแป้ง มุ่งสู่ลานเผาข้าวหลามทิพย์ที่วัด ในบริเวณลานวัด ฝ่ายชายจะแบ่งหน้าที่กันเพื่อสร้าง
ประรำพิธี

เวลาประมาณ 3 โมงเย็น พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์เย็น ผู้อาวุโสที่มีความ
รู้ทางด้านพิธีกรรม จะทำหน้าที่เป็นพราหมณ์ ลวดเปิดบายศรี บูชาเทวดา (ผีฟ้า) อ่าน
ประกาศสัญญาเชิญเทพยดาให้มารับเครื่องสังเวยมาดูพิธีกรรมการรำอวยพรเรียบร้อยแล้ว แยกย้าย
กันกลับบ้านตกกลางคืนก่อนนอน ผู้เฒ่าแก่จะเอาไม้ไปเคาะที่เตาไฟ กล่าวคำที่เป็นมงคลใน

ทำนองให้ผีฟ้า ผีบ้าน ผีเรือน ปกป้องรักษาคนในครัวเรือน ให้มีความอยู่ดี กินดี มีข้าวปลา
อาหารสมบูรณ์

เข้าวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันกำฟ้า ทุกคนในบ้านจะตื่นนอนแต่เช้าตรู่ แม่
บ้านเตรียมอาหารคาวหวาน จัดใส่สำรับไปทำบุญถวายพระที่วัด มีการใส่บาตรพระด้วยข้าว
หลาม ข้าวจีด้วย หลังจากถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์แล้ว มีการรับประทานอาหารร่วมกัน ตั้ง
แต่เวลาบ่าย จนถึงเย็นและกลางคืน มีการรื่นเริงพื้นบ้าน เช่น ตะหมาเปีย ช่วยชั้ย ไม้ฮ่อม มอญ
ชอนผ้า ระหว่างชายกับหญิง ผู้ใดแพ้จะถูกทำโทษด้วยการร้องรำทำเพลง หรือเขกเข่า ฯลฯ เป็น
ที่สนุกสนานรื่นเริง นับว่าเป็นการกระชับความสัมพันธ์และสร้างความสามัคคีได้ดียิ่ง หรืออาจจะ
มีการแข่งนางด้ง นางกวัก นางสะ (ตาก) ลิงลม ซึ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่เกี่ยวกับการทรงเจ้า
เข้าผี

ในวันกำฟ้านี้ ทุกคนจะหยุดงาน 1 วัน ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตก
ดิน ดังคำกลอนลำพวนที่ว่า "เหล็กบ่อเยื่อต้อง ฆ้องบ่อเยื่อดี" (เยื่อ - ให้, ต้อง - จับ) คงจะเป็น
การป้องกันฟ้าผ่าที่โลหะและคนที่อยู่ใกล้ๆจะได้รับอันตราย จึงห้ามไม่ให้คนออกไปทำงานกลาง
ทุ่งโล่ง ทอพระอาทิตย์ตกดินจึงถือว่า "มันกำฟ้า" (มัน - หัน) ไม่มีการใช้งานสัตว์เลี้ยง ห้ามส่ง
เสียงอึกทักครึกโครม ใครฝ่าฝืนจะถูกฟ้าลงโทษ เมื่อไม่มีการทำงาน ทุกคนจึงมีเวลาสำหรับต้อนรับ
ญาติพี่น้องที่อยู่ต่างบ้าน ที่มาเยือนได้อย่างเต็มที่

หลังจากวันกำฟ้า (ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3) ไปประมาณ 7 วัน ก็จะกำฟ้าอีกครั้ง วัน
ต่อจากครึ่งวันนี้ไปอีก 5 วัน ถือว่า กำฟ้าแล้ว (แล้ว - เสริจลั่น) วันนี้ชาวบ้านกล้วยจะจัดอาหาร
คาวหวานไปถวายพระที่วัดอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นก็จะเอาตุ้มหินที่ติดไฟ 1 ตุ่ม ไปทำพิธีตามลำ
น้ำ เรียกว่า "การเสียดแล้งตามแม่น้ำลำคลอง" โดยการทิ้งตุ้มไฟไหลไปตามสายน้ำ เป็นการบูชา
และรำลึกถึงเทพยดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ และเป็นการบอกกล่าวแก่เทพยดา (ผีฟ้ารำ - หมดเขต
กำฟ้าแล้ว)

ปัจจุบัน การทำบุญกำฟ้าของลาวพวนได้ลดขั้นตอนพิธีกรรมแบบเก่าลงไปมาก
บางบ้านอาจจะใช้ซื้อข้าวหลามมาสำหรับใส่สำรับไปทำบุญแต่บางบ้านยังคงเผาข้าวหลามอยู่
แต่การทำข้าวปุ้น ปัจจุบันไม่ค่อยนิยมทำกัน ทั้งนี้เพราะค่อนข้างยุ่งยาก ส่วนมากนิยมซื้อข้าว
ปุ้นจากตลาด แล้วทำน้ำพริก น้ำยาเอาเอง หลังจากนั้นก็นำไปทำบุญที่วัด

อย่างไรก็ตาม ผู้หลักผู้ใหญ่และคนหนุ่มสาวในปัจจุบันที่เกิดทันได้สัมผัสกับบรรยากาศของประเพณีบุญก่าฟ้าในสมัยก่อน สมัยที่อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมอันเป็นธรรมชาติอย่างแท้จริง ต่างก็คร่ำครวญถึงความหลังครั้งเก่า เสียหมอลำพวน เสียแคน เสียงเตะหม่า เบี้ย คณะคล้ายกับเสียงตอกโปกษา (หลัว-ตอไม้ไผ่แห้ง) จึงได้มีการตั้งชมรมในหมู่ไทยพวน จัดงาน “ราตรีก่าฟ้า” หรือ “ก่าฟ้ารำลึก” ขึ้นมา ถึงแม้ว่า จะปลูกให้ฟื้นคืนขึ้นมาได้เพียงความรู้สึก นักคิดก็นับเป็นก้าวสำคัญที่จะเป็นการอนุรักษ์อนุชนรุ่นหลังได้รู้จัก

20.2 พิธีแห่นางแมว

พิธีแห่นางแมว เป็นพิธีที่ชาวบ้านกล้วยเก่าแก่เล่าว่าที่มีการแห่นางแมวเกี่ยวกับฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลทำให้ชาวบ้านกล้วยทำนาไม่ได้ ชาวบ้านกล้วยจึงร่วมกันทำพิธีแห่นางแมว เพราะเชื่อว่า เมื่อแห่นางแมวแล้วฝนจะตกต้องตามฤดูกาล

การแห่นางแมว ชาวไทยพวนบ้านกล้วยจะคัดแมวสีดำตัวเมียมา 1-3 ตัว หรือจะใช้เพียงตัวเดียวก็ได้ นำแมวใส่ลงในกระทอ หรือ เชิง ที่มีฝาปิดปากข้างบนฝาปิดชั้นจะต้องโปร่ง ทอที่น้ำจะกระเซ็นไปถูกตัวแมวได้ ในขณะที่วางแมวลงในเชิง ผู้ที่จับแมวต้องพูดว่า

“นางแมวเอ๋ย ขอฟ้า ขอฝน ขอน้ำมนต์ฮอดตัวนางแมว ให้ฝนตกลงมาด้วยเด้อ”

เมื่อปิดฝาเชิงดีแล้วต้องหาไม้มาสอดเป็นคานสำหรับหาม ต่อจากนั้นจัดเครื่องสักการะบูชาอันประกอบด้วยคาน 5 หัวหน้าพิธีนำเครื่องสักการะบ่าวอัญเชิญเทวดาลงมาชุมนุมแล้วตั้งจิตอธิษฐานขอน้ำฝน ชาวบ้านกล้วยก็จัดเตรียมชบวนแห่ก็จะร้องคำเชิญแห่นางแมวพร้อมกันว่า

“นางแมวเอ๋ย ขอฟ้า ขอฝน ขอน้ำมนต์ฮอดตัวนางแมว ”

เจ้าของบ้านที่ชบวนแห่นางแมวไปถึงจะต้องตักน้ำสากลงไปให้ถูกชบวนแห่และถูกตัวแมวด้วย ในขณะที่สาคน้ำลงไปก็จะพูดว่า

“เข้าฝนตกลงไปแล้ว ฝนตกแล้ว ตกลงมากจริง ”

หากชบวนแห่นางแมวไปถึงบ้านใคร บ้านนั้นไม่สาคน้ำลงมา ไทยพวนบ้านกล้วยเชื่อว่า นางแมวจะโกรธมาก และสาเหตุประการนี้เอง จะทำให้เกิดอาเพศฝนไม่ตก อากาศแห้งแล้ง

การใช้แอมวเป็นตัวประกอบที่สำคัญในพิธีขอฝน เพราะแอมวเป็นสัตว์ที่เกลียดฝน ถ้าฝนตกครั้งใดแอมวจะร้องทันที จึงถือเอาเคล็ดที่แอมวร้องในเวลาฝนตกว่าจะเป็นเหตุให้เกิดฝนตกจริงๆ ชาวบ้านกลัวจึงต้องร่วมมือกันสาคน้ำและทำให้แอมวร้องมากที่สุด จึงจะเป็นผลดี ขบวนการแห่หางแอมวนั้น บางครั้งก็ใช้เวลาานเกือบตลอดวัน ดังนั้นการแห่หางแอมวจึงเป็นการร่วมมือกันในหมู่ชาวบ้านด้วยทุกครัวเรือน เพื่อประกอบพิธีตามความเชื่อและสนุกสนานร่วมกันในการแห่หางแอมว

สถานที่ที่ใช้แห่หางแอมว เริ่มพิธีหน้าวัดแล้วแห่ไปตามหมู่บ้านแล้วกลับมาที่วัด เป็นเสร็จพิธี ส่วนมากพิธีแห่หางแอมวนิยมทำกันในเดือน 6 หรือ เดือน 7 ในปีที่บ้านฝน

20.3 พิธีทำบุญลาน

พิธีนี้จะเริ่มภายหลังฤดูเก็บเกี่ยว โดยมากจะกระทำกันในหมู่ชาวบ้านบ้านกล้วยที่ทำนาได้ข้าวมากๆในปีนั้น เป็นการแสดงการขอบคุณต่อแม่โพสพที่บันดาลให้ข้าวในนาได้รับผลดีเต็มที่ จะเริ่มขึ้นเมื่อชาวบ้านได้เก็บเกี่ยวข้าวแล้วนำมาไว้ที่ลาน ซึ่งสถานที่ๆ ชาวบ้านกล้วยสร้างขึ้นเพื่อให้วัวควาย โดยทำการปรับพื้นที่ให้เรียบร่อนนำฟ่อนข้าววางและควายเดินวนรอบเพื่อให้เมล็ดข้าวหลุดออกจากรวง แล้วเก็บฟางข้าวออกเหลือแต่เมล็ดข้าวกองอยู่ข้างล่าง การทำบุญลานจะเริ่มโดยการนิมนต์พระมาฉันท์อาหารที่ลานข้าวในนา หลังจากนั้นพระจะให้ศีลให้พรแล้วประพรมน้ำมนต์แก่เจ้าของข้าวและข้าวในลานก็เป็นอันเสร็จพิธีทางศาสนา ชาวนาที่อยู่ใกล้เคียงกันจะมาร่วมทำบุญด้วย เมื่อเสร็จพิธีทางศาสนาแล้ว เพื่อนบ้านก็จะดื่มและกินอาหารร่วมกันอย่างสนุกสนานเป็นเสร็จพิธีการขอบคุณแม่โพสพ

นอกจากพิธีดังกล่าวแล้วยังมีความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพอีก เช่นเชื่อว่าการเหยียบย่ำต้นข้าวจะทำให้แม่โพสพโกรธ ซึ่งเรื่องนี้คนเฒ่าคนแก่มักจะดูและว่ากล่าวลูกหลานของตนอยู่เสมอ เช่นเดียวกัน ถ้าเวลารับประทานอาหารพวกเขาทำข้าวหกและบังเอิญเดินมาเหยียบข้าวที่หกจะถูกดูหมิ่นที่ว่าแม่โพสพจะโกรธ และทำโทษเขาได้ และยังมีเรื่องอื่นๆ อีก เช่น การถอนต้นข้าวทิ้ง การขโมยข้าว ฯลฯ มักจะกล่าวว่แม่โพสพจะลงโทษทั้งหมดนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับแม่โพสพทั้งสิ้น

การประกอบพิธี กรรมในปัจจุบันของพิธีบุญกำฟ้า, พิธีแห่นางแมว และพิธีทำบุญลาน

พิธีกรรมทางการเกษตร อันได้แก่ พิธีกำฟ้า พิธีแห่นางแมว และ พิธีทำบุญลาน พิธีกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเหลือเพียงความทรงจำ เนื่องจากชาวไทยพวนลดการทำนาลงมากหันไปประกอบอาชีพอื่นเป็นส่วนใหญ่ กลายเป็นพิธีของคนส่วนน้อย ประกอบกับนวัตกรรมต่างได้เข้ามามีบทบาทแทนที่การผลิตในการเพาะปลูก มีสารเคมีที่คอยปกป้องข้าวในนาไม่สามารถเข้าใจได้มากกว่านวัตกรรมที่มีอยู่ พิธีกรรมทางการเกษตรที่ยังพอมีให้เห็นได้แก่ พิธีกำฟ้า ซึ่งจะเป็นการสาธิตให้เยาวชนและนักท่องเที่ยวได้เห็น โดยจัดเป็นงานประเพณีประจำปี คุณค่าและความมุ่งหมายของพิธีกรรมเปลี่ยนไปจากมุ่งหมายเดิม พิธีแห่นางแมวส่วนใหญ่ไม่นิยมทำโดยมีเหตุอีกประการหนึ่งคือเป็นการทรมานสัตว์ ส่วนพิธีสารทพวนและพิธีทำบุญลาน ก็ยังผู้ยึดถือปฏิบัติแต่ไม่มากนัก

จากพิธีกรรมดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุป ลักษณะการเปลี่ยนแปลงไปของพิธีกรรม โดยกำหนด ให้ การเปลี่ยนแปลงน้อย คือ เปลี่ยนแปลงไปประมาณ 0 - 30 เปอร์เซ็นต์ ปานกลาง คือเปลี่ยนแปลงไป 30-70 เปอร์เซ็นต์ และ 70-100 เปอร์เซ็นต์ คือถือว่ามี การเปลี่ยนแปลงมาก และเช่นเดียวกันกัน การยึดถือปฏิบัติพิธีกรรมของชาวบ้านกล้วย ถือว่า มีการยึดถือน้อย คือยึดถือระหว่าง 0-30 เปอร์เซ็นต์ ยึดถือปานกลาง อยู่ระหว่าง 30-70 เปอร์เซ็นต์ และยึดถือมากคือ 70 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไปของจำนวนชาวบ้านที่นับถือ ปรากฏสรุปได้ดังนี้คือ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางสรุปการเปลี่ยนแปลง และการยึดถือปฏิบัติพิธีกรรม

ลำดับ ที่	พิธีกรรม	การเปลี่ยนแปลง			การยึดถือปฏิบัติ			
		มาก	ปาน กลาง	น้อย	มาก	ปาน กลาง	น้อย	ไม่มี
1	บุญข้าวจี		√			√		
2	บุญสงกรานต์		√		√			
3	บังสุกุลอัฐิ			√		√		
4	บุญบังไฟ			√				√
5	ไหว้เจ้าพ่อ ฯ		√			√		
6	ทรงเจ้าพ่อ			√		√		
7	บุญห่อข้าว		√				√	
8	แยกนา	√						√
9	กวนข้าวทิพย์			√		√		
10	บุญมหาชาติ			√	√			
11	ใส่กระจาด			√			√	
12	บุญกระยาสาร	√				√		
13	นายศรีสูรวิญ			√		√		
14	บวชนาค		√		√			
15	บุญวันพุทธศาสนา			√	√			
16	ธรรมลวงนะ			√	√			
17	สารทพวน	√				√		
18	เลี้ยงปู่ตา			√			√	
19	ผีย่าเจียง			√				√
20	เกษตรกรรม	√					√	